

Mereala ruumilise planeerimise metoodika

Märts 2015

Linking Estonia and Latvia
Part-financed by the European Regional Development Fund

SISUKORD

SISUKORD	3
SISSEJUHATUS	5
I. MEREALA RUUMILINE PLANEERIMINE	6
1.1. Mereala ruumilise planeerimise eripära	6
1.1.1. Mereala ruumilise planeerimise eesmärgid	6
1.1.2. Mereruumi eripära	7
1.1.3. Läheneviisid mereala ruumilisel planeerimisel.....	7
1.2. Mereala ruumiline planeerimine Eestis	9
1.2.1. Riiklik huvi mereala planeerimisel	9
1.2.2. Mereala planeerimine üleriigilise planeeringu teemaplaneeringuna	9
1.2.3. Kohalike omavalitsuste võimalikud huvid merealal	11
II. TEEMAKÄSITLUSED MEREALA PLANEERIMISEL	13
2.1. Keskkonnamõju strateegiline hindamine mereala planeerimisel	13
2.2. Planeeringu koostamise kaasatavate poolte väljaselgitamine ja nende kaasamise meetodid	15
2.2.1. Kaasatavad ametkonnad ja huvirühmad	15
2.2.2. Kaasamise üldised põhimõtted ja meetodid	17
2.3. Lähteandmed.....	22
2.4. Ülevaade mereala kasutusviisidest	22
2.4.1. Meretransport	22
2.4.2. Sadamad	23
2.4.3. Mereohutus ja mereturvalisus	24
2.4.4. Kalavaru, sh vesiviljelus	25
2.4.5. Turismi- ja puhkemajandus ning selle võimaluste mitmekesistamine.....	26
2.4.6. Merekeskkonna hoidmine ja säästlik kasutus (sh looduskaitse).....	27
2.4.7. Mere ja rannikuga funktsionaalses seoses olev taristu	28
2.4.8. Energeetika (sh tuuleenergeetika, veesoojuspumbad, laineenergeetika).....	29
2.4.9. Riigi kaitsevõime tagamine (sh harjutusalad, kaitsesüsteemid jms)	30
2.4.10. Maavarade majandamine.....	31
2.4.11. Kaadamisalad.....	31
2.4.12. Veealuse kultuuripärandi säilitamine ja kaitse.....	33
2.5. Mereala planeeringus käsitletavat teemad.....	33
2.6. Mereala planeeringu kaardimaterjal.....	35

III. JUHISEID MEREALA RUUMILISE PLANEERINGU KOOSTAMISEKS..... 38

3.1.	Mereala planeeringu ja KSH protsessi kavandamine, algatamine ja sellest teavitamine.....	38
3.2.	Lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamiskavatsuse koostamine ja avalikustamine.....	42
3.3.	Mereala kasutusviiside kindlakstegemine.....	46
3.4.	Mereala tulevikustsenaariumite sõnastamine	49
3.5.	Planeeringu eskiislahenduse koostamine ja avalikustamine. Kasutustingimuste seadmine.....	56
3.6.	Planeerimisettepaneku koostamine, KSH aruande koostamine	60
3.7.	Planeeringu kooskõlastamine, avalikustamine ja kehtestamine	62
3.8.	Planeeringu elluviimine ja ülevaatamine	62
Lisa 1.	Terminid.....	63
Lisa 2.	Olulisemad rahvusvahelised raamdokumendid ja koostööprojektid.....	67
Lisa 3.	Kasutusviiside ja vajalike lähteandmete ülevaade	70
Lisa 4.	Kasutatud materjalid	72

SISSEJUHATUS

Mereala ruumilise planeerimise (edaspidi *MRP*¹) meetoodika koostamise eesmärk on töötada välja jätkusuutliku mereplaneerimise juhend, tuginedes nii rahvusvahelistele näidetele kui ka Hiiu ja Pärnu maakonnaga piirnevate merealade planeeringutele.

Mereala planeerimine on ruumilise planeerimise eraldiseisva valdkonnana toiminud maailmas vaid viimased kümmekond aastat. Vajaduse mereala tervikliku, erinevaid huvisid tasakaalustava planeerimise järele tingib mereala aina aktiivsem kasutus, mis omakorda avaldab ökosüsteemidele ja mereressurssidele märkimisväärset survet. Seetõttu peetakse MRP tõhustamist rahvusvaheliselt oluliseks.

Juulis 2014. aastal jõustus Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/89EL, millega kehtestatakse mereala ruumilise planeerimise raamistik. Direktiiv seab nõude koostada ja viia ellu mereala ruumilised planeeringud. Planeeringutes tuleb arvesse võtta majanduslikke, sotsiaalseid ja ökoloogilisi aspekte, et toetada merendussektori kasvu ja kestlikku arengut, kohaldada ökosüsteemipõhist käsitlust ning edendada sobivate tegevuste ja kasutusviiside kooseksisteerimist.

Mereala ruumilise planeerimise vajadus kajastub uues planeerimisseaduses², milles on sätestatud, et üleriigilise planeeringu võib koostada teemaplaneeringuna merealade ja nendega piirneva rannikuala, samuti majandusvööndi planeerimiseks.

Käesolev juhend annab suuniseid Eesti mereala planeerimiseks, sisaldades soovitusi planeeringu väljatöötamiseks ja kaasava planeerimise protsessi läbiviimiseks. Meetoodika on abimaterjal ka mereala planeerimise protsessi kaasatavatele, selles osalevatele ametiasutustele ja isikutele. Lähtutud on mereala maakonnaplaneeringute koostamise kogemustest, kuid soovitusi on võimalik rakendada ka üleriigilise planeeringu merealade teemaplaneeringu koostamisel.

¹ Kasutatud terminid on esitatud lisas 1.

² Edaspidi kasutatud lühendit *PlanS*, jõustub 1. juulil 2015. aastal.

I. MEREALA RUUMILINE PLANEERIMINE

1.1. Mereala ruumilise planeerimise eripära

1.1.1. Mereala ruumilise planeerimise eesmärgid

MRP peamine eesmärk on jõuda kokkulepeteni, et tagada tasakaalustatud mereruumi kasutamine ja säilitada kvaliteetne merekeskkond.

Mereala planeerimisraamistikku käsitlev direktiiv sätestab, et mereala ruumiliste planeeringutega püüavad liikmesriigid toetada energeetika-, meretranspordi ning kalandus- ja vesiviljelusvaldkonna kestlikku arengut ning kaitsta, säilitada ja parandada looduskeskkonda, sealhulgas suurendada selle vastupanuvõimet kliimamuutuse mõjudele.

Ühest MRP definitsiooni ei ole ülemaailmselt kokku lepitud, kasutusel on erinevad, konkreetsest kultuurilisest, institutsionaalsest, juriidilisest ja looduskeskkonnast olenevad terminid.³

Enamik kasutusel olevatest mõistetest nimetavad aga üldesmärgina vajadust arukalt kavandada jätkusuutlikku mereressursside kasutust.

Merel, kus majandustegevusega seotud teemad põimuvad tihedalt loodushoiuga, on jätkusuutlike kasutusviiside leidmine ehk keerulisemgi kui maismaal. Omaette väljakutse on mere kui keskkonna olemus – dünaamilisus, kolmemõõtmelisus ja voolavus, mis ei võimalda tavapärasel, selgepiirilisi staatilisi tsoone eristavat planeerimist. Meri on kogum füüsilisi, geoloogilisi, keemilisi ja bioloogilisi omadusi, mis muutuvad ajas ja ruumis.

³ Vt näiteks MRP definitsioone "Science Requirements for Marine Spatial Planning" Consortium for Ocean Leadership 2009. Kättesaadav Internetis: <http://themaritimealliance.org/pdf/ScienceRequirements-for-MSP2012.pdf>. "UNESCO Marine Spatial Guidance", Intergovernmental Oceanographic Commission 2009. Kättesaadav Internetis: http://www.unesco-ioc-marinesp.be/home/marine_spatial_planning_at_unesco.

1.1.2. Mereruumi eripära

Allpool on nimetatud merekeskkonna erinevused võrreldes maismaakeskkonnaga⁴.

- Merekeskkonnas toimuvad protsessid on jaotatud ruumis nii vertikaalis kui ka horisontaalis. Kõik protsessid, mis mõjutavad või puudutavad meid huvitavaid ressursse, toimuvad merekeskkonnas erinevatel tasanditel. Samas võivad protsesside ulatus ja olemus olla väga erinevad.
- Merekeskkond on äärmiselt dünaamiline. Veemasside liikumisse salvestatud energia hulk on tohtu suur ja selle energiaga tuleb arvestada igasuguse merekasutuse puhul.
- Pidev veemasside ümberpaiknemine tähendab ka seda, et erinevad, ka geograafiliselt eraldatud merealad on omavahel seotud ja häiretegurite mõju võib ulatuda väga kaugemale.
- Merekeskkonna vastu on üldjuhul suur rahvusvaheline huvi.
- Mereala ei ole eraomand, seetõttu on mereala kasutuses kokkuleppimise vastu suur avalik huvi.

MRP eripära on ka pidev info ja andmete puudus. Selle leevendamiseks on vaja pidevalt ja operatiivselt koguda ning planeeringutes kasutada parimat kättesaadavat teaduslikku andmestikku ja teoreetilisi lähtekohti.

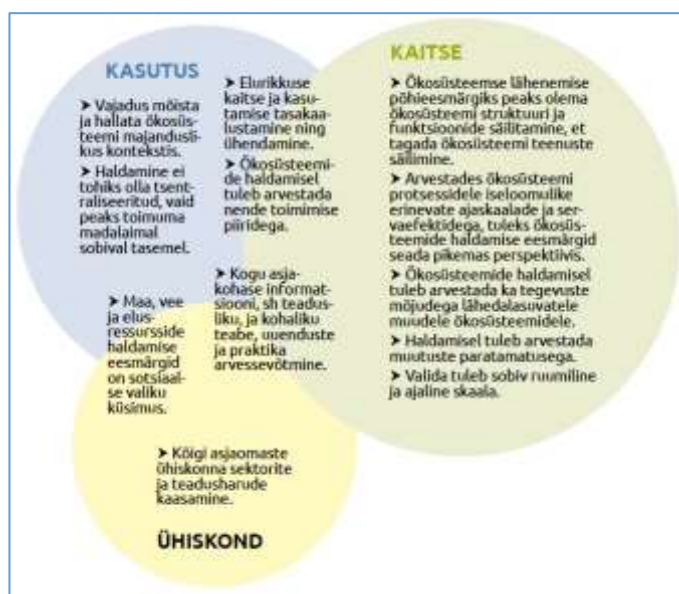
1.1.3. Lähenemisviisid mereala ruumilisel planeerimisel

Rahvusvahelistes raamdokumentides ja planeeringualgatustes on nimetatud mereala ruumilise planeerimise aluspõhimõtetena:

- *Blue growth* ehk sinine kasv – pikaajaline strateegia merega seotud majandusvaldkondade jätkusuutlikuks, merekeskkonna head seisundit mitte ohustavaks kasvuks, et kasutada tõhusalt mereressursse ja luua rohkem töökohti.
- Merelise keskkonna eripärast lähtumine – koostöö ja hilisem seire erinevate ametkondade ja huvirühmade poolt.
- Kohalike prioriteetide (ja eripära) tunnustamine.
- Erinevate huvirühmade arusaamade ja koostöö soodustamine konfliktide leevendamiseks.
- Mereala erinevate kasutusviiside säästlikule koostoimele keskendumine.
- Tähelepanu pööramine planeeringu elluviimisele – planeering kui mereala perspektiivne haldusplaan, mis on alus mereala kasutamisele.

⁴ Siseministeriumi tellimusel OÜ Hendrikson & Ko poolt 2009. aastal koostatud "Merealade ruumilise planeerimise meetodika".

- Ökosüsteemikeskne lähenemisviis planeeringute koostamisel – see on maa-, vee- ja elusressursside tervikmajandamise strateegia, mis pöörab võrdselt tähelepanu nii nende kaitsmisele kui ka säästvale kasutamisele.

Joonis 1. Ökosüsteemse lähenemisviisi 12 põhimõtet bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni järgi (allikas „Läänemere hea tervise nimel“, 2012).

MRP on välja toodud 20-ne tulevikku suunatud, elukeskkonda parandava idee ja kontseptsiooni hulgas, mis aitavad tulevikus säästa meie planeeti⁵. Ülevaade MRP teemalistest olulisematest rahvusvahelistest raamdokumentidest ja koostööprojektidest on esitatud lisa 2.

⁵ World Changing Ideas: 20 Ways to Build a Cleaner, Healthier, Smarter World. Scientific American, December 2009.

1.2. Mereala ruumiline planeerimine Eestis

1.2.1. Riiklik huvi mereala planeerimisel

Rahvusvahelised raamdokumendid ja pilootprojektid annavad põhimõttelised suunised Eesti mereala planeerimiseks, kuid üksikasjalikud juhtnöörid planeeringute koostamiseks tuleb välja töötada Eesti oludest lähtudes. Samamoodi maismaa strateegilise planeerimisega on vaja seada pikaajalised eesmärgid ka mereala kasutusviiside kohta. MRP peab põhinema visioonil ja sätestama laiapõhjaliste kokkulepetena põhimõtted selle saavutamiseks. Mereala planeerimisel ei tohi piirduda mereala kasutusviiside kindlakstegemisega ja võimalike vastuolude väljatoomisega, vaid keskenduda tuleb mereala pikaajalisele tasakaalustatud kasutusele.

Eelnevas peatükis kirjeldatud MRP eripära rõhutab riigi juhtrolli mereala planeeringute koostamisel. Need asjaolud viitavad, et mereala tuleb planeerida riigi tasandil ja strateegiliste suundade määramisel on vaja vaadata mereala ühtse tervikuna, Eesti riigile kuuluva territooriumi osana. See tähendab, et mereala ruumiline planeerimine peab olema esmajärjekorras riigi ülesanne, et oleks selge, millised on riigi pikaajalised huvid oma mereala kasutamiseks. Samas ei tohi unustada ka mereala kasutusega tihedalt seotud kogukondade sisendit, mis on vajalik paljude teemade käsitlemiseks ja nõuab seetõttu detailsemat lähenemist. Mereala ruumilisel planeerimisel tuleb silmas pidada ka riikliku ja kohaliku tasandi huvide tasakaalustamise vajadust.

Hiiu ja Pärnu maakonna merealade planeerimise senine kogemus⁶ on näidanud, et riigis keskselt nimetatud huvid ja kokkulepped erinevate valdkondade (nt loodushoid ja meretransport, kalandus ja puhkemajandus) vahel on sisuka planeeringu väljatöötamiseks esmatähtsad. Kogu Eesti mereala arengusuundades kokkuleppimine hõlbustab oluliselt planeerimisprotsessi ja võimaldab maakondade või ka omavalitsuste kaupa jõuda juba täpsemate lahendusteni, mis ei ole pelgalt olemasolevat olukorda fikseerivad, vaid jätkusuutlikku arengut toetavad.

1.2.2. Mereala planeerimine üleriigilise planeeringu teemaplaneeringuna

Planeeringute liigid on Eestis määratud planeerimisseaduses. 1. juulil 2015. a jõustub uus planeerimisseadus, mille kohaselt hakkab mereala ruumiline planeerimine tulevikus toimuma üleriigilise planeeringu teemaplaneeringu koostamise kaudu. Õigus kogu Eesti mereala hõlmava mereala planeeringu

⁶ 2015. aasta aprilli seisuga on Hiiu maakonna planeering esitatud Siseministeriumile järelevalve teostamiseks ja Pärnu maakonna planeering koostööstamiseks.

koostamiseks on antud Siseministeriumile, kes on üleriigilise planeeringu korraldaja. Uus planeerimisseadus sätestab ka mereala planeeringu ülesanded. Need ülesanded on:

- mereala tasakaalustatud ruumilise arengu üldiste põhimõtete ja suundumuste määratlemine;
- merekeskkonna kaitseks vajalike meetmete määratlemine;
- veeteede paigutuse arvestamine planeeringus ning vajaduse korral ettepanekute tegemine veeteede muutmiseks või uute veeteede kavandamiseks;
- sadamate paigutuse määramine;
- kalanduse toimimist tagavate meetmete määramine;
- kaitsealade ja nende kasutustingimustega arvestamine;
- kaldaga püsivalt ühendamata ehitiste asukoha ja üldiste ehitustingimuste määramine;
- riigikaitse otstarbega merealade määratlemine ning neile kasutustingimuste määramine;
- maavaravaru kasutuselevõtuks vajalike meetmete tagamine ning maavaravaru kaevandamisest mõjutatud alade kasutustingimuste määramine;
- puhkealade määratlemine ning nende kasutustingimuste määramine;
- muinsuskaitse väärtuste tagamiseks vajalike meetmete määratlemine;
- energeetika-, gaasi- ja sidevõrgustiku rajamiseks sobivate alade määratlemine;
- muud käesolevas lõikes nimetatud ülesannetega seonduvad ülesanded.

Üleriigilise planeeringu mereala teemaplaneeringu koostamisel on tähtis esmalt kokku leppida riigi mereala kasutamise pikaajalised tulevikusuundumused. Kokkulepete saavutamiseks on vajalik eelkõige tihe koostöö ministeeriumite vahel. Samas tuleb kaasata ka maavalitsused, et saavutada tasakaal riiklike ja kohalike huvide vahel. Teemaplaneeringu väljundiks on tekst koos skemaatilise kaardimaterjaliga (möötkava nt 1 : 500 000), mis kajastab kokkulepitud pikaajalistel tulevikusuundumustel põhinevat lahendust mereala kasutusviiside ruumilisest paiknemisest.

Vajaduse korral võib mereala teemaplaneering anda suunised teemade täpsemaks käsitlemiseks valdkondade või piirkondade kaupa. Suuniseid rakendatakse näiteks loataotluste menetlemisel. Lahenduse koostamisel tuleb tähelepanu pöörata eelkõige kokkulepete kinnistamisele ja täpsustamisele koostöös mereala kasutamisega seotud huvirühmadega.

Üleriigilise planeeringu teemaplaneeringu elluviimine on erinevate mereala kasutamise eest vastutavate ministeeriumide ja ametite ühine vastutus. See tähendab, et mereala planeering realiseerub erinevate otsuste tegemise kaudu, mis tehakse pärast mereala planeeringu kehtestamist, s.o näiteks uute laevateede kavandamine (Veeteede Amet) või erinevate loamenetluste

läbiviimine. Nende otsuste aluseks peab olema üleriigilise planeeringu teemaplaneering ehk teisisõnu on üleriigilise planeeringu teemaplaneering sisendiks erinevatele ametkondadele otsuste tegemiseks mereala kasutamise lubamisel.

1.2.3. Kohalike omavalitsuste võimalikud huvid merealal

Meetodika koostamise aluseks olnud Hiiu ja Pärnu maakonnaga piirnevate mereala planeeringute käigus toimus tihe koostöö kohalike omavalitsustega nende huvide väljaselgitamiseks ja mereala tulevase kasutuse läbiarutamiseks. Koostööle kohalike omavalitsustega andis selge raamistiku kehtivad õigusaktid, mis nõuavad maakonnaplaneeringu kooskõlastamist maakonna kohalike omavalitsustega. Mereala kasutusvõimaluste läbiarutamisel toimusid omavalitsused eelkõige kohaliku kogukonna – rannikupiirkonna elanike eestkõnelejatena. Kuigi planeeringulahenduse väljatöötamisel olid olulised mingi kasutusviisiga seotud huvirühmad (nt kalurid, purjesportlased jne), ei oled need kohaliku omavalitsuse põhised, seetõttu püüti lahenduses arvestada võimalikult palju ka kohalike omavalitsuste huvidega.

Nii Hiiu- kui Pärnumaal oli üks oluline aruteluteema näiteks meretuuleparkide arenduspiirkonna suurus ning kaugus rannajoonest, Hiiumaal ka võimalik kaevandamise mõju rannale. Samuti andsid kohalikud omavalitsused olulist sisendit maismaaga tihedalt seotud valdkondade (nt sadamad ja laevateed, merega seotud puhkemajandus, kudejõgede suudmete puhastamine jms) käsitlemiseks.

Kohalikke omavalitsusi enim huvitavad teemad põhinevad eelkõige maismaa ja merealade funktsionaalsetel seostel, mille tõttu tõstatati Pärnumaa mereplaneeringus võimalus määratleda kohalike omavalitsuste planeerimisõigus merealal. Alustamaks arutelu kohalike omavalitsuste mereala planeerimisõiguse üle, piiritleti mereala ühe meremiili ulatuses rannajoonest. Ulatusel määramisel lähtuti eelkõige maismaaga tihedamalt seotud tegevuste tõenäolisest asukohast. Pärnu maakonna mereala planeeringus on välja toodud, et rannajoonest ühe meremiili kauguseni ulatuvale merealale võiksid tulevikus laieneda järgmised kohaliku omavalitsuse õigused:

- koostada vajaduse korral üldplaneeringuid, üldplaneeringu teemaplaneeringuid ja detailplaneeringuid;
- kooskõlastada ehitus- ja hoonestuslubade väljastamist;
- kooskõlastada loodusobjektide kaitse alla võtmist;
- esitada arvamust muinsuskaitseala moodustamisel ja mälestise kaitse alla võtmise menetlemisel.

Kohaliku omavalitsuse planeerimispädevuse seadmine merealale ühe meremiili ulatuses ei tähenda kohalike omavalitsuste haldusterritoriaalsete õiguste automaatset laiendamist. See saab

toimuda vaid vastavasisulise diskussiooni algatamisel ning seaduste muutmisel. Ainuüksi planeering sellekohast õiguslikku alust ei loo.

MRP eesmärk on ökosüsteemikeskse lähenemise kaudu kokku leppida mereruumi pikaajaline kasutusstrateegia, et tagada kvaliteetse merekeskkonna säilimine. Ökosüsteemikeskne lähenemisviis pöörab võrdselt tähelepanu nii mereruumi kaitsele kui ka säästvale kasutusele. Arvestades mereruumi eripära, on Eestis mereala planeeringute koostamisel juhtroll riigil, mereala ruumiline planeerimine toimub edaspidi üleriigilise planeeringu teemaplaneeringuna.

II. TEEMAKÄSITLUSED MEREALA PLANEERIMISEL

2.1. Keskkonnamõju strateegiline hindamine mereala planeerimisel

Merekeskkond on keerukas ökosüsteem, mida planeeritud tegevuste elluviimisega mõjutatakse. Oluline kohalik keskkonnamõju võib kaasneda juba suhteliselt väikeste merre rajatavate objektide korral (näiteks muul) ning planeerimise puhul on ilmselge, et nii üldplaneeringu, maakonnaplaneeringu kui ka üleriigilise taseme planeeringutes käsitletavat objektid ja tegevused meres võivad olla olulise keskkonnamõjuga. Ka merealale koostatavates detailplaneeringutes (nt sadamad, tehissaared jms) olevad objektid ja tegevused võivad olla olulise keskkonnamõjuga.

Seega on väga selgesisuline vajadus arvestada mereruumi planeerimisel looduskeskkonnaga. Tõenäoliselt on parim keskkonnakorralduslik "tööriist" mõju hindamine - nii KMH (keskkonnamõju hindamine) kui KSH (keskkonnamõju strateegiline hindamine). See on valdkond, mida on aastakümneid nii rahvusvaheliselt kui ka Eestis teaduslikult arendatud ja ruumilises planeerimises edukalt kasutatud.

Praegu kehtivate õigusaktide (keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimise seadus, sh 01.07.2015 jõustuv redaktsioon) kohaselt on KSH tegemine mereala planeeringute korral valdavalt kohustuslik (üleriigiline planeering ja üldplaneering) ning mõju hindamine (KSH või KMH) on ka sisuliselt vajalik. Detailplaneeringute puhul tuleb lähtuda konkreetse detailplaneeringu sisust ja kaalutlusest.

Planeeringu keskkonnamõju hindamisel tuleb analüüsida konkreetse planeeritava piirkonna ja kavandatavate tegevuste eripära ning hinnata mõjusid sellest lähtudes.

Mereala ruumiline planeerimine hakkab tulevikus toimuma kogu riigi mereala käsitleva üleriigilise planeeringu teemaplaneeringu koostamise kaudu. Üleriigiline teemaplaneering koostatakse eeldatavasti orienteeruvalt mõõtkavas 1 : 500 000. See tähendab, et tegemist on kõiki olulisi teemasid käsitleva põhimõttelist funktsionaalset ja ruumilist lahendust fikseeriva planeeringuga, kuid selles käsitletu ei ole piisavalt detailne, et hinnata keskkonnamõju detailselt.

Olulisimad merel toimuvad tegevused, millega kaasnevat keskkonnamõju tuleb strateegilisel tasandil hinnata, on meretransport (sh sadamad ja laevateed ning nendega seonduv süvendamine ja kaadamine), kalandus, vesiviljelus,

energeetika (sh elektriliinid, gaasitorud, tuulepargid), looduskaitse, turism, riigikaitse tegevused, muinsuskaitse ja kultuuriväärtused, maavarade kaevandamine, sillad-tunnelid, tehissaared jm.

Üleriigiline teemaplaneering haarab ka Natura 2000 alasid, mistõttu tuleb keskkonnamõju hindamisel viia läbi ka nn Natura hindamine. Üleriigilise teemaplaneeringu KSH puhul tuleb Natura hindamine teha üldisel tasandil, täpsustades konkreetset hindamismetoodikat KSH protsessis Keskkonnaministeeriumiga. Nimelt on senised Natura hindamise meetodilised juhendid koostatud detailsemate projektide raames Natura hindamise läbiviimiseks ning need ei sobi ilma neid vastavalt kohandamata üldisemal tasemel ehk üleriigilise teemaplaneeringu koostamisel.

Üleriigilise teemaplaneeringu elluviimisel võib kaasneda teatud mõju kogu Läänemerele ja teistele riikidele. Seetõttu tuleb üleriigilise teemaplaneeringu KSH viia läbi rahvusvahelise protsessi kohaselt, mis on sätestatud keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimise seaduses.

Mereplaneeringute keskkonnamõju hindamisel tuleb arvestada ka asjaoluga, et väga suur osa olulisest negatiivsest keskkonnamõjust on juba toimunud (nt mürkide ja lõhkeainete uputamine, aastakümnetetagusest tööstustegevusest pärinev setetesse akumulatsioon reostus jms) ning see toimub jätkuvalt maismaal toimuva tegevuse kaudu. Neist tähtsaim on mere eutrofeerumist süvendavate toitainete (lämmastik ja fosfor) suubumine merre.

Merealade planeeringute keskkonnamõju hindamisel on sageli probleemiks andmete ja uuringute puudumine. Tuleb tõdeda, et merekeskkonda on üldiselt vähem uuritud kui maismaad ning teadmisi mereökosüsteemi toimimisest on vähem. Seetõttu võib planeeringu KSH käigus kerkida vajadus teha lisauuringuid. Enamasti ei ole aga strateegilise planeeringu koostamise ajal mahukate lisauuringute läbiviimine otstarbekas. Uuringud eeldavad enamasti konkreetseid ülesandepüstitusi, milleks annab aluse strateegiline planeering.

Otstarbekas on koostada planeering olemasolevate kasutada olevate parimate võimalike andmete alusel (mida ülioluliste andmelünkade korral on siiski võimalik täiendada väikesemahuliste ja kiirete konkreetset valdkonda täpsustavate uuringutega). Vajaduse korral saab anda planeeringus suuniseid edasiste uuringute tegemiseks nii üldisel tasandil kui ka konkreetsete arendusobjektide edasiste etappide jaoks, täpsustades ka edasist mõjude hindamise vajadust. Seetõttu on vaja KSH aruandes nimetada mõjud, millele edaspidi mõjude hindamisel keskenduda.

2.2. Planeeringu koostamisse kaasatavate poolte väljaselgitamine ja nende kaasamise meetodid

2.2.1. Kaasatavad ametkonnad ja huvirühmad

Mereala planeerimisse on otstarbekas kaasata mitmeid ametkondi ja huvirühmasid. Vajadust kaasata huvirühmasid ja avalikkust mereala ruumiliste planeeringute varajases etapis rõhutab ka mereala ruumilise planeerimise raamistikku sätestav direktiiv (artikli 9 punkt 1). Planeerimisseadus sätestab, et üleriigiline planeering koostatakse koostöös ministeeriumide ja üleriigiliste omavalitsusliitudega (planeeringu kooskõlastajad). Planeeringu koostamisse kaasatakse Riigikogu, maavanemad, kohaliku omavalitsuse üksused ja asutused, kellel võib olla põhjendatud huvi eeldatavalt kaasneva olulise keskkonnamõju või planeeringuala ruumiliste arengusuundumuste vastu, sealhulgas valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid neid ühendava organisatsiooni kaudu. Lisaks kaasatakse üleriigilise planeeringu teemaplaneeringu koostamisse planeeritava ala naabrusesse jäävate maakondade maavanemad.

Uue planeerimisseaduse järgi on üleriigilise planeeringu merealade teemaplaneeringu koostaja Siseministeerium. Siiski on vaja tihedat koostööd teha ka Siseministeeriumi haldusalas asuvate ametkondadega (sh Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet), kelle ülesanne on otseselt koordineerida merikasutusega seonduvaid teemasid. Näiteks on olulised valdkonnad merel kavandatavate ehitiste asukoha tingimuste määramine ja kontrollimine, lähtudes piirivalve mereseireradarite töövõime tagamise vajadusest, samuti mereseire, mereotsingud ja -pääste, merereostuse avastamine, lokaliseerimine ja likvideerimine.

Kaasatute valikul on otstarbekas silmas pidada kohalikke eripära – teemasid, mis mereala planeerimisel tähtsaks osutuvad (nt kalandus, sadamad, energeetika vms). Alljärgnevalt on esitatud näitlik loetelu kaasatavatest ametkondadest ja huvirühmadest, neid tuleb konkreetse planeeringu eesmärgi ja ülesannete selgumisel täpsustada.

Ministeeriumid ja üleriigilised omavalitsusliidud, planeeringu kooskõlastajad on:

- Keskkonnaministeerium ja Keskkonnaamet – merealade looduslike väärtuste ja ressursidega seotud valdkonnad (kaitsealused liigid, elupaigad, Natura 2000 alad ning nendest tulenevad võimalikud liikumispiirangud);
 - Maa-amet – maavarade kasutamistingimuste säilimise tagamine;
- Kaitseministeerium – riigikaitse küsimustega seotud teemad; võimalike mereväe õppuste harjutuskohtade, maalt merele suunatud laskeharjutuste kohtade ja nendest tulenevate tingimuste määramine ning merele

- kavandatavate ehitiste ja tegevuste asukohta miiniohu ning võimalike lisauuringute koostamise määramine; Kaitseväge õhuseireradarid;
- Siseministerium – piirivalve, mereseire, mereotsingud ja -pääste; merereostuse avastamine, lokaliseerimine ja likvideerimine;
 - Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium – laevateede, sadamate, energeetika ning tehniliste infrastruktuuridega seotud teemad;
 - Tehnilise Järelevalve Amet – kaldaga püsivalt ühendatud ja ühendamata ehitiste rajamisega seotud teemad;
 - Veeteede Amet – meresõiduohutusega seotud valdkonnad (laevateede, veeliiklusalade nõuded ja vajadused, navigatsioonimärkide töö tagamine);
 - Põllumajandusministerium – kalanduse ja vesiviljeluse valdkonnaga seotud teemad;
 - Kultuuriministerium – kultuuriväärtustega seotud teemad;
 - Muinsuskaitseamet – kultuuripärandi kaitsega seotud teemad, võimalike täiendavate kultuuriväärtuste uputamisalade määramine leidude säilitamiseks;
 - üleriigilised omavalitsusliidud (Eesti Maaomavalitsuste Liit, Eesti Linnade Liit) – maa- ja veealade funktsionaalsed seosed (sh avalikult kasutatavad juurdepääsud merele, sadamad, puhke- ja turismiobjektid), kohalike huvirühmade (kalurid, puhkajad jms) huvide esindamine.

Huvirühmad on:

- maavanemad – mitme maakonna huvide tagamine (nt joonobjektide ja joontegevuste asukohta määramine, mitme maakonnaga piirneva mereala kaitseala loomise ettepaneku tegemine või tuule-energeetika arenduspiirkonna kavandamine);
- rannaäärse piirkonna elanikud ja maaomanikud, kohalike kogukondade esindajad – mere-ala vahetud naabrid, kelle igapäevaelu on merega seotud;
- keskkonnaorganisatsioonid;
- kohalike kalurite, paadiomanike jm seltsid – merd kalastuseks kasutavad huvirühmad;
- puhkemajandusega seotud organisatsioonid (eelkõige kohaliku tasandi planeeringud) – merd kui puhkemajanduslikku ressursi kasutavad huvirühmad;
- mere- ja rannakultuuriga seotud organisatsioonid, vabatahtliku merepääste organisatsioonid;
- teadusasutused;
- ettevõtjad, sh näiteks:
 - kalandusettevõtjad, sh:
 - rannakalurid;
 - kutselise kalapüügi (nii ranna- kui ka traalpüügi) ettevõtted;
 - kalatöötajad;
 - turismi- ja rannavirgestusettevõtjad ning allpool esitatud tegevusi esindavad organisatsioonid, sh näiteks:
 - surfamine;

- purjetamine, sh jääpurjetamine;
- jeti- ja skuutrisõit;
- snorgeldamine ja sukeldumine;
- veesuusatamine;
- erinevad vaatlus- ja kalapüügi laevasõidud;
- RMK;
- **energeetikaettevõtjad:**
 - tuuleenergeetika arendajad;
 - laineenergeetika arendajad;
 - võrguettevõtjad;
- **agarikupüüdjad;**
- **vesiviljeluse arendajad;**
- **sadamapidajad;**
- **saarevahid.**

Kuna mereala n-ö ei tunne piire, on tähtis teha koostööd ka rahvusvaheliste organisatsioonidega (nt VASAB, HELCOM) ja naaberriikidega, et paremini järgida üldiseid kokkuleppeid ning arvestada rahvusvaheliste arengusuundumustega. Koostööd rahvusvaheliste organisatsioonidega on vaja ja otstarbekas teha üleriigilisel tasandil, v.a juhul, kui konkreetsel maakonnal on sõprussidemeid samuti merepiiri omava ning mereplaneeringut koostanud (koostava) maakonnaga ja/või organisatsiooniga.

2.2.2. Kaasamise üldised põhimõtted ja meetodid

Huvirühmade tõhus kaasamine planeeringu koostamisse on igasugusel planeerimisel üks protsessi edukuse võtmeküsimusi. Mereala planeerimisel on oluline silmas pidada, et tegemist on valdkonnaga, mille praktika on alles kujunemisel ning seetõttu on ametkondade ja mõjutatavate rühmade teavitamine ja tõhus kaasatus eriti olulised. Kuna planeering peab kajastama erinevaid olemasolevaid või tekkivaid ootusi, lahendama vastuolusid, ja saavutama mitmeid erinevaid eesmärke, peab kaasatus olema laiahaardeline.

Kaasamisprotsessi üldise eesmärgi saavutamiseks tuleb teha erinevate ametkondadega koostööd ja kaasata erinevad huvirühmad alates planeeringu koostamise algusfaasist. Ruumilise planeerimise tavapraktika näitab, et planeeringulahenduste väljatöötamisel on otstarbekaim ümarlaudade ja rühmatööde läbiviimine. Poolte koondamine ühise laua taha on oluliselt tulemuslikum kui formaalne kirjavahetus.

Avaliku planeerimisprotsessi ettevalmistamisel, enne planeeringu algatamist on kasulik läbi mõelda alljärgnevad küsimused.

- Millised huvirühmad kaasatakse? Kas kaasatakse kõik asutused, mis korraldavad planeeringualaga seotud tegevusi (ministeeriumid, ametid jms); asutused/organisatsioonid/isikud, keda planeering ja selle taustal tehtavad otsused mõjutada võivad (sadamad, kalandusorganisatsioonid

jne) või ka planeeringust huvitatud isikud/organisatsioonid (looduskaitseorganisatsioonid, taastuenergia tootjad jne)?

- Millistes etappides huvirühmad täpselt kaasatakse? Eesmärk peaks olema kaasata huvirühmad vahetult pärast planeeringu algatamist. Kaasatuse määr on etappides erinev, varieerudes teavitamisest sisuliste aruteludeni.
- Kuidas kaasata? Kaasamisel on otstarbekas kasutada erinevaid viise – seminare, foorumeid, uudiskirju, kohalikku meediat jne. Kaasamismetoodika valik sõltub planeeringu liigist ja eesmärgist. Mereala planeeringus jääb teemade käsitusviis pigem üldiseks ja strateegiliseks ning keskendub mereala tulevase kasutamise kokkulepete saavutamisele. Seetõttu on eelkõige otstarbekad seminarid, ümarlauad, mingites valdkondades ilmselt ka fookusrühmade⁷ intervjuud.

Keerukates ja vastuolulistes teemades kokkuleppele jõudmisele aitab kaasa kaasamise kava koostamine. See planeeringu algfaasis koostatav dokument aitab läbi mõelda huviliste kaasamise erisused ning ühtlasi täidab kommunikatsioonistrateegia ülesannet. Kaasamiskava näitab, kuidas planeeringuprotsessi käigus kujunevaid otsuseid avalikkusele peegeldatakse ja millised on kaasaraäkimisvõimalused. Samuti tagab see ühtlasi, et teavet planeeringu kohta levitatakse läbimõeldult ühest allikast.

Enne planeeringu algatamist on otstarbekas välja selgitada esmased huvid. Selle käigus palutakse kirjalikult lähteseisukohti ja -tingimusi peatükis 2.2.1 loetletud ametkondadelt ja huvirühmadelt, vajaduse korral kaasatavate ringi laiendatakse. Eesmärk on saada laiapõhjaline sisend planeeringus kajastatavate teemade kohta, see võimaldab täpsustada planeeringu ülesandeid.

Mereala planeeringu koostamise algfaasis on otstarbekas moodustada planeeringu koostamist eestvedav juhtrühm. Juhtrühma ülesanded on planeeringu korraldajale planeerimisprotsessi käigus nõu anda ja olulised vaheotsused läbi arutada. Planeerimisprotsessi tõhusaks edenemiseks ja tasakaalustatud lahenduse väljatöötamiseks on tähtis, et juhtrühm kujundaks vajaduse korral n-ö vaheseisukohti – otsuseid, kuidas mingit teemat lahendada, kuidas protsessiga edasi liikuda või kuidas järgmistes etappides, nt hoonetusloa menetlemisel, planeeringu suuniseid kasutada. Juhtrühma saab vajaduse korral suurendada, kaasates vastavalt teemale huvirühmade ja olulisemate ametkondade esindajaid. Selline töökorraldus aitab kaasa laiapõhjalise ja tasakaalustatud planeeringulahenduse koostamisele.

⁷ Fookusrühma intervjuu on kvalitatiivne sotsioloogiline uurimismeetod – struktureeritud küsitluskava järgi toimuv vestluslik rühmaintervjuu, kus keskmes on esiteks üks kindel teema, teiseks ka kindel sihtrühm.

Hea näide on Hiiu maakonna mereala planeeringu juhtrühma tegevus.

NÄIDE

Hiiu maakonna mereala planeerimise juhtrühm

Hiiu maakonna mereala planeeringu juhtrühma moodustamisel peeti silmas, et liikmed oleksid erinevatest ametkondadest ning nii riigi kui ka kohalikul tasandil. Juhtrühm osales lähteseisukohtade ja stsenaariumite väljatöötamisel, huvide tasakaalustamisel planeeringus, planeeringutingimuste määramisel, olulisemate seisukohtade andmisel.

Juhtrühmas arutati läbi olulisemad teemad, seejuures arvestati planeeringu konsultandi seisukohti ja keskkonnamõjude strateegilise hindamise tulemusi. Lõplikud otsused langetas maavanem kui planeeringu koostaja.

Juhtrühmal oli planeeringu koostamisel suur roll, kuna:

1. juhtrühmas olid kohalikku elu tundvad isikuid, kes olid kursis varasemate protsesside ja kokkulepetega, kohalike suundumuste ja huvidega;
2. juhtrühmas olid erinevate valdkondade ja ametkondade esindajad. Ühiselt otsiti kompromisse, et tasakaalustada erinevaid huve. Koos arutades mõisteti paremini erinevaid huvisid ja vajadusi ning seetõttu suudeti leida parem terviklahendus;
3. juhtrühm suutis teha konsensuslikke otsuseid ja teadvustas endale sellega kaasnevat vastutust.

Hiiumaa juhtrühma koosseisu kuulusid 2014. a alguses esindajad järgmistest organisatsioonidest:

- Eestimaa Looduse Fond;
- Keskkonnaamet;
- MTÜ Hiiukala;
- Politsei- ja Piirivalveamet;
- MTÜ Hiidlaste Koostöökogu;
- Tuuleenergia Assotsiatsioon;
- SA Tuuru;
- Hiiumaa Omavalitsuste Liit;
- Hiiu Maavalitsus;
- Põllumajandusministeerium;
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium;
- Veeteede Amet.

Võimaluse korral on planeeringu koostamise ajal kasulik tutvuda naabermaade kogemustega mereala planeerimisel. Nii toimus Hiiumaa juhtrühmal kaks mereplaneerimise teemalist õppereisi: mereplaneerimiseteemaline õppereis Soome 2012. a ning taastuvenergeetika- ja mereplaneerimiseteemaline õppereis Taani 2013. a. Mõlemad õppereisid olid äärmiselt vajalikud. Soomes oli võimalik tutvuda merealade planeerimise korraldusega ning Taanis tutvusid osalejad sellega, kuidas Taanis analoogseid probleeme lahendati, kuidas olid objektid kavandatud ning kuidas arvestati planeerimisel majanduslikku ja sotsiaalset mõju kohalikele kogukonnale.

Üldiste ning suurte alade planeeringute puhul on senises maismaa (samuti kahe esimese mereala planeeringu puhul) planeerimise praktikas osutunud kõige tulemuslikumaks osalusplaneerimise meetodiks huvirühmadele korraldatavad temaatilised arutelud. Selline lähenemisviis võimaldab keskenduda igal läbirääkimisel konkreetsele teemale. Arutelude käigus on võimalik määrata arengusuundumisi ja -stsenaariume ning töötada välja planeeringulahenduse põhijooned. Taolise korralduse puhul selguvad ka olulised puudujäägid teadmistes ja andmetes (nt kalastuspiirkondade tegelik kalarikkus jne), kus erinevate huvirühmade esindajad saavad oma panuse anda.

Planeeringu eskiislahenduse koostamisel on vajalikud ka teemaülesed arutelud – kõikidele huvirühmadele peetavad ühised seminarid-koosolekud. Sellised arutelud toovad välja kattuvad huvid ja võimalikud konfliktid ning võimaldavad nendega enne planeeringulahenduse vormistamiseni jõudmist põhjalikumalt tegeleda (vt ptk 3). Hea näide on Pärnu maakonnaga piirneva mereala planeering, mille koostamisel viidi läbi mitmeid töökoosolekuid just ristuvate huvidega huvirühmadele, näiteks purjesport jm puhkemajandus ning kalurid, tuuleenergeetika ja puhkemajandus jms.

NÄIDE

Pärnu maakonna mereala planeerimisel korraldati mitmeid töökoosolekuid ja arutelusid ametkondade ja mereala kasutajatega:

- ministeeriumite ja ametkondadega;
- kohalike omavalitsuste, kohalike ametkondade ning harrastus- ja kutselise kalapüügi esindajatega;
- mereala kasutajatega (turism, energeetika);
- sadamate esindajate ja turismiettevõtjatega;
- ornitoloogidega.

Arutelul keskenduti konkreetsele teemale olenevalt kaasatutest. Näiteks arutelul kohalike omavalitsuste, kohalike ametkondade ning harrastus- ja kutselise kalapüügi esindajatega käsitleti eelkõige kalandusega seotud küsimusi ning valdkondi, mida hindasid oluliseks kohalike ametkondade ja omavalitsuste esindajad. Rühmatööde käigus tehti kindlaks huvirühmade huvid ja kitsaskohad, millele tuleb edaspidi planeerimisprotsessis tähelepanu pöörata.

Lisaks kujuneva planeeringulahenduse arutelule ilmestasid koosolekuid-seminare erinevate mereala kasutusviiside esindajate temaatilised ettekanded (nt Meresüsteemide Instituut meremõõtmisest ja mere seisundi teenustest, Tuuleenergeetika Assotsiatsioon tuuleenergeetika arenguperspektiividest, Keskkonnaministeerium HELCOM-ist jne).

Pärnu maakonna mereala maakonnaplaneeringu täpsustatud eskiislahenduse koostamise etapis (2014. aasta jaanuarist kuni aprillini) viidi läbi järgmised koosolekud ja seminarid:

- 31.01 töökoosolek huvirühmadega – teemadeks kalandus, purjetamine, surfamine, jetisõit;
- 28.02 töökoosolek huvirühmadega – põhiteema väikesadamad;
- 27.03 maavanema koostöökogus teise eskiislahenduse läbiarutamine;
- 23.05 töökoosolek planeeringu koostöölastajatega (ametkonnad ja kohalikud omavalitsused).

Foto 1. Pärnu mereplaneeringu töökoosolek Saulepas kohalike ametkondade, omavalitsuste ning harrastus- ja kutselise kalapüügi esindajatega.

2.3. Lähteandmed

Nii erinevad rahvusvahelised suunised kui ka Eesti Merenduspoliitika tõdevad, et mereala ruumilise planeerimise probleemiks on ruumiliste andmete puudus. Planeeringute koostamisel tuleb seda asjaolu teadvustada, võttes siiski aluseks lähenemisviisi, mis rõhutab vajadust teha vajalikke otsuseid ka piiratud teabe korral. Sellegipoolest tuleb mereala planeeringu koostamisel veenduda andmete ajakohasuses (andmed ja nende kajastamise süsteemid täienevad pidevalt).

Pärnu ja Hiiu maakonna mereala planeeringute koostamise käigus on selgunud, et sageli on erinevates registrites sama teema kohta käivad andmed vastuolulised või nihkes. Nii näiteks kajastuvad Veeteede Ameti andmebaasides vaid veeliiklusele seatavad looduskaitsepiirangud ja meremöödistusega tuvastatud vrakid. Lokaliseeritud ajaloolisi vrakke on Veeteede Ameti andmebaasis oluliselt rohkem kui kultuurimälestiste riiklikus registris. Mereala planeerimise käigus on tõstatunud selge vajadus ühtlustada andmebaase riiklikul tasemel.

Mereala ruumiliste planeeringute koostamiseks on vältimatult vajalikud mere sügavusandmed. Veeteede Ametist on kartograafilised andmed saadaval vastavalt rahvusvahelisele standardile S-57 (punktidenä). Selleks, et andmed oleks mugavalt kasutatavad ja analüüsitavad koos maismaad puudutava geoinfoga, tuleb nende põhjal modelleerida merepõhja kõrgusmudel ja viia see L-Est tasapinnalisse ristkoordinaatide süsteemi.

Ülejäänud vajalikud lähteandmed on esitatud mereala kasutusviiside tabelites peatükis 2.4.

2.4. Ülevaade mereala kasutusviisidest

Alljärgnevalt on esitatud ülevaade mereala erinevatest kasutusviisidest peamiste valdkondade kaupa. Olulise keskkonnamõjuga teemade puhul on esitatud ka pidepunktid, millele tuleks keskenduda keskkonnamõju strateegilise hindamise läbiviimisel. Kasutusviiside ja vajalike lähteandmete kokkuvõtlik ülevaade on esitatud koondtabelina lisas 3.

2.4.1. Meretransport

Transpordikoridorid ja laevaliiklus laiemalt on pikaajalisest meresõiduõigusest (millel on valdavalt rahvusvaheline baas) tulenevalt üldjuhul üks prioriteetsemaid tegevusi merel, võimalik oht või konfliktikoht on kattumine kaitsealuse liigi kaitsest tuleneva võimaliku liikumiskeelu alaga.

Meretransport

Kasutusviisi kirjeldus	Olemasolevad laevade, praamide ja muude motoriseeritud veesõidukite liikluseks vajalikud laevateed ja eripiirkonnad, nt ankrualad. Veeliiklusala võiks Veeteede Ameti soovitusel olla ühe meremiili laiune, planeeritav väikelaevatee ala poole meremiili laiune – liiklust piiravate objektide planeerimisel tuleb sellega arvestada.
Lähteandmed ja nende kasutatavus planeeringus	Veeteede Ameti info olemasolevate laevateede ja navigatsioonimärkide kohta ning perspektiivsed laevateed üldistatuna (pildifail eraldi skeemil). Planeeringu kaardile on otstarbekas kanda laevateed ja veeliikluse alad ning taliteed.
Kasutusviisi reguleerimise võimalused planeeringus	Veeteede Amet kavandab uusi veeliiklusalasid vastavalt vajadusele. Mereala planeeringus on otstarbekas märkida tuulikuparkide piires toimuva mereliikluse põhimõtted. Uute sadamate loomisel luuakse uued veeliiklusalad koostöös sadama rajamisest huvitatud isikutega. Talitee tegemiseks määrab laevasõidu liikluse piirangu Veeteede Amet.

KSH: Intensiivse laevasõidu ning sadamate toimimise ja arendamisega võivad kaasned olulised keskkonnamõjud mere-elustikule (laevade müra, süvendamise-kaadamisega kaasnev vee kvaliteedi halvenemine ja merepõhja muutmine, avariidega kaasnev õlireostus), sh kalastikule ja seeläbi ka kalandusele.

2.4.2. Sadamad

Sadamad on mereplaneerimisel üks olulisemaid mere- ja maismaa vahelisi funktsionaalseid seoseid käsitlevaid teemasid.

Sadamad

Kasutusviisi kirjeldus	Teadaolevad sadamad koos sadama tegevusvaldkonnaga on: sadamaregistrisse kantud sadamad; sadamaregistrisse kantud väikesadamad; sadamaregistrisse kandmata (väike) sadamad.
Lähteandmed ja nende kasutatavus planeeringus	Sisendiks on sadamaregister ning registreerimata sadamate puhul kohalike huvirühmade teave. Otstarbekas on kasutada ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt 2014. a koostatud "Väikesadamate võrgustiku kontseptsiooni 2014–2020" ja Põllumajandusministeeriumi uuringut "Kalasadamate investeringuvajaduste kaardistamine" (PWC 30.11.2014).

**Kasutusviisi
reguleerimise
võimalused
planeeringus**

Sadama akvatooriumi esitamine ei ole planeeringus otseselt vajalik, kuna mõõtkavaliselt ei jää see nähtav ning selle suuruse muutmine peab olema lihtsam, kui uue planeeringu menetlemine. Informatiivselt on suuremate sadamate puhul see siiski vajalik. Mereala planeeringus on oluline esitada maakonnas olulised funktsioneerivad ja/või arenguperspektiivi omavad sadamad, sadamate kajastamine planeeringus ei pea olema otseselt seotud asjaoluga, kas sadam on registrisse kantud või mitte. Otstarbekas on ka avalike juurdepääsude näitamine. Sadamate liigitus ja teemakäsitluse detailsus laiemalt sõltub teema piirkondlikust olulisusest, sageli on otstarbekas välja tuua näiteks süvendamisvajadus. Sadamate puhul on põhimõte, et sadama süvise tagab sadama omanik. Lautreid (looduslikke randumispaiku, kus ei ole võimalik silduda) ei ole otstarbekas kajastada, kuna tegemist on ajas muutuva infoga, mis sõltub mh rannajoone üleujutatusest jms.

2.4.3. Mereohutus ja mereturvalisus

Mereohutust ja -turvalisust aitavad tagada navigatsioonimärgid ja radarid, mille töövõime tagamisega tuleb arvestada ehitiste ja tegevusalade planeerimisel. Lisaks on meresõiduohutusega seonduvad objektid, nt vabatahtlikud merepäästeüksused maismaal. Ehitiste ja muude merepõhjaga seonduvate objektide kavandamisel tuleb Kaitseministeeriumiga konsulteerida võimaliku miiniohu tõttu.

Mereohutus ja -turvalisus

Kasutusviisi kirjeldus	Objektid ja alad, mis ühelt poolt tagavad mereturvalisuse ja -ohutuse, teisalt mõjutavad seda (miiniohtlikud alad).
Lähteandmed ja nende kasutatavus planeeringus	<p>Planeeringus ei ole vaja esitada objektide nimekirja koos asukohaga, kuid koostöös Veeteede Ameti, Kaitseministeeriumi ja Siseministeeriumi spetsialistidega tuleb koostada planeeringulahendus, kus on tagatud vajalike objektide töövõime ning kavandatavate objektide ohutus. NB! Kuigi mereala planeeringut ei saa kehtestada maismaa osale, on otstarbekas esitada ka tuletornide tööd tagavad põhimõttelised tingimused.</p> <p>Kaitseministeeriumil on olemas asutusesiseseks kasutamiseks miiniohtlike alade kaart. Planeeringuga kavandatavate merepõhjaga kokku puutuvate tegevuste planeerimisel tuleb sellelt kaardilt kontrollida võimalikku kattuvust miiniohtliku alaga.</p> <p>Kaardile on soovitatav kanda ka merepäästeüksuste, sh</p>

<p>Kasutusviisi reguleerimise võimalused planeeringus</p>	<p>vabatahtlike merepäästeüksuste asukohad.</p> <p>Lähtuvalt planeeringu mõõtkavast võib jääda suuremate mõjutatavate objektide täpne asukohta määramine projekteerimise etappi. Nt tuulikuparkide puhul saab radari töövõime tagamise määrata lähtuvalt tuulikute konkreetsest asukohast ja kõrgusest, tuulikute asukohad omakorda määratakse tuulepargi projekteerimisel lähtuvalt kasutatavast elektrituuliku mudelist ja muudest tehnilistest tingimustest – seega ei saa anda täpset hinnangu radari töövõime tagamiseks, kuni ei ole teada tuulikute täpseid asukohti.</p>
--	--

2.4.4. Kalavaru, sh vesiviljelus

Kalanduse ja veetaimevarude (agariku) püügi teemasid (sh kutseline kalapüük, harrastuspüük, traditsiooniline püügiõigus, agaripüük, vetikakasvatus, kalakasvatus) võib veeliikluse kõrval pidada mereala traditsioonilisimaks kasutusviisiks. Mereala planeerimisel tuleb arvestada kalade elupaikadega (sh kudemise ja rände erisused) ning välja kujunenud püügialadega, võttes lähtekohaks kalanduse jätkusuutlikkuse ja ökoloogilise tasakaalu.

Kalavaru majandamine

<p>Kasutusviisi kirjeldus</p>	<p>Kalapüügiga seonduv kasutus – kudemisalad ja rändeteed, erinevad kalapüügiviisid ja kalapüüdjad, vesiviljelus.</p>
<p>Lähteandmed ja nende kasutatavus planeeringus</p>	<p>Kalanduslik teave põhineb valdavalt teaduslikel uuringutel (sh seire) ning kalapüüdjate praktilisel kogemusel.</p> <p>Erinevate kalaliikide kohta on osaliselt võimalik määrata nende kudemisalad. Võrkude, mõrdade ja muude passiivsete püügivahendite (üldjuhul sügavuseni 20 m, lestapüük kuni 30 m) seaduslikku arvu on võimalik kontrollida vastavatest registritest, kuid nende ruumiline paiknemine ametlikes registrites ei kajastu – enim kasutatavad asukohad tuleb välja selgitada koostöös kaluritega, järelevalve organitega ja varasemate uuringute abil.</p> <p>Traallaevade kohta on võimalik kasutada GPS-i jälge traalimislaeva liikumisest (andmeid küsida kas Keskkonnainspeksioonilt või Põllumajandusministeeriumilt), et määrata enam kasutatavad traalimisalad. Ajalooline püügiõigus on fikseeritud püügivõimsusega (vahendid või kogus), kuid ei ole ametlikult seotud asukohaga ruumis. Praktikas on sageli siiski ka konkreetseid asukohti seotud konkreetsete kalapüüdjatega ja seda on võimalik osaliselt välja selgitada vaid kohalike kalamehi kaasates.</p>

Kasutusviisi reguleerimise võimalused planeeringus	<p>Vesiviljelus on seni Eestis suhteliselt vähe levinud, katvad alusuuringud sellel teemal praegu puuduvad. Vetikapüügiks sobivad looduslikest tingimustest lähtuvalt välja kujunenud alad, Hiiumaal on näiteks võimalik kasutada TÜ Eesti Mereinstituudi uuringut "Kassari lahe tööndusliku punavetikavaru uuring" (2007, 2009, 2011).</p>
	<p>Planeeringuga ei ole otstarbekas määrata kalapüügialasid ja tingimusi, mis on üksikasjalikult reguleeritud vastavates õigusaktides (eeskätt kalapüügiseadus ja kalapüügieskiri). Küll tuleb muude tegevuste planeerimisel arvestada kala kudemiskohtade, rändeteede ja välja kujunenud püügikohtadega. Tuulikuparkide rajamine võib pikendada kalurite teed püügialale või vähendada kalapüügiala – planeeringus tuleb määrata tuulikupargis liikumise ja kalapüügi põhimõtted.</p> <p>Vesiviljeluse puhul on võimalik määrata veealad, kus vastav tegevus saab ka edaspidi toimuda, kui edasise detailsema kavandamise käigus selguvad asjaolud seda võimaldavad. Kui planeeringu koostamise ajal puuduvad konkreetset arendusplaanid (sh tehnoloogia, mahud jms) vesiviljeluse tegemiseks, siis ei ole võimalik planeeringu KSH-ga määrata vesiviljeluse tingimusi – lähtuvalt eeldatavast tootmisest tuleb KMH vajadus otsustada igal üksikjuhul eraldi. Mereala planeeringuga on otstarbekas sätestada eelnevate asjakohaste uuringute vajadus koostöös merekeskkonna teadlastega.</p>

KSH: Kalanduse osatähtsus majanduslikult ja sotsiaalselt on erinevates piirkondades (nii riikidevaheliselt kui riigisiselt) väga erinev. Eestis toimub näiteks Pärnumaal üle 80% kogu Eesti rannakalandusest, samas võib esineda piirkondi, kus rannakalandus on sisuliselt hääbunud. Kalandusele avaldub planeeringu mõju nn „uute tegevuste (tuuleenergeetika, turism, vesiviljelus) kaudu, mis konkureerivad samale mereruumi kasutusele või mõjuvad negatiivselt kalavarudele (nt jetisõit kalade kudeajal ja noorjärkude perioodil, tuulepargi ehitusaegne häiring).

2.4.5. Turismi- ja puhkemajandus ning selle võimaluste mitmekesistamine

Puhkemajandusega seonduvad valdkonnad – mereala kasutamine supluseks, purjetamiseks, surfamiseks, jetisõiduks, mereaerutamiseks ja paljudeks muudeks tegevusteks – muutuvad aina olulisemaks ja nõuavad tasakaalustatud planeeringulahenduse väljatöötamiseks suurt tähelepanu. Turismi- ja puhkemajandusega seonduvate valdkondade näol on tegu ka maismaa ja mere funktsionaalsete seostega, nt kruisiturismi vms kontekstis.

Puhkemajandus

Kasutusviisi kirjeldus	Veega seotud vaba aja veetmise tegevused – suplemine, süstasõit, purjetamine, skautisõit, surfamine jms.
Lähteandmed ja nende kasutatavus planeeringus	Praegu on olemas kohalikelt omavalitsustelt supelrandade ja supluskohtade info, Terviseametilt supelrandade info, lisaks maakonnaplaneeringu maismaa osast tulenevad võimalikud puhkefunktsioonid. Ülejäänud teemad tuleb katta huvirühmadelt saadava infoga, ametlikud registrid ja andmekogud puuduvad. Silmas tuleb pidada ka tulevikuvõimalusi, näiteks supelrandade puhul tuleb hinnata ka perspektiivseid asukohti ja nendega vajaduse korral mereala planeerimisel arvestada.
Kasutusviisi reguleerimise võimalused planeeringus	Valdkond on tähtis avalikkusele, kes samas võib olla nõrgalt organiseeritud. Kasutusala ise on mitmekesine. Tulenevalt piirkondlikust eripärasest valdkonna olulisuses ja võimalikest vastuoludest teiste kasutusviisidega (nt kalandus ja purjesport jms) on vajaduse korral vaja seada üsna täpsed kasutustingimused (sh ajalised piirangud, avalikud juurde pääsud).

KSH: Turism ja puhkemajandus on väga eripalgeline ja võib teatud juhtudel olla olulise negatiivse keskkonnamõjuga eeskätt ökoloogiliselt tundlikes piirkondades ja aegadel, näiteks küllastajate tekitatav häiring linnustiku pesitsusajal. Jetide arvukas kasutamine puhkemajanduses kalade kudemise ja noorjärkude perioodil võib tekitada olulist negatiivset mõju kalastikule ja kalandusele.

2.4.6. Merekeskkonna hoidmine ja säästlik kasutus (sh looduskaitse)

Merekeskkonna hoidmise eesmärk on ökoloogilise tasakaalu ja sellest tulenevate nn ökosüsteemi teenuste säilitamine (vajaduse korral taastamine), et neid teenuseid jätkusuutlikult kasutada.

Merekeskkonna hoidmine

Kasutusviisi kirjeldus	Looduskaitse seaduse alusel loodud erinevad kaitsealad (sh Natura 2000 alad).
Lähteandmed ja nende kasutatavus planeeringus	Planeeringus kasutada looduskaitsealade alade infot (edaspidi <i>EELIS</i>) ning esitada loodusväärtuste info üldistatuna võimalikult väheste erinevate leppemärkidega. Kaitsealuste liikide info kasutada KSH aruandes ja vajaduse korral skeemidel (mitte planeeringu põhijoonistel).

Kasutusviisi reguleerimise võimalused planeeringus

Looduskaitseelised väärtused on sageli ühed prioriteetsemad, võimalike konfliktide korral teiste esmase prioriteetsusega tegevusvaldkondadega, nagu laevandus ja kalandus, tuleb jõuda kokkulepeteni (nt ajalised piirangud alade kasutamisel jms). Tõenäoliselt on lihtsam sõlmida kokkulepped juba varem (enne Natura 2000 alade loomist) toimunud kasutusviiside kohta (laevasõit, kalandus), kuid ka siin tuleb silmas pidada, et kehtivad õiguslikud regulatsioonid Natura osas pigem tugevnevad. Otstarbekas on seada mereala planeeringuga tingimus, et uute kaitsealade moodustamisel ja kaitse-eeskirjade ning kaitsekorralduskavade tegemisel tuleb hinnata sotsiaal-majanduslikku mõju seoses olemasolevate ja planeeritud tegevustega. Planeeringus tuleb siiski keskenduda olemasolevatele kaitsealadele, uute kaitsealade loomise soov tuleb teiste kasutusviiside tulevikuplaanidega võrdväärseks läbi arutada planeeringuprotsessi käigus. Nagu kogu merekasutuses, kehtib ka looduskaitseeliste väärtuste puhul põhimõte, et mõistlik on leida võimalusi erinevate kasutusviiside jätkusuutlikuks koostöömiseks (kas kaaluda vajaduse korral piirimuudatusi või tegevuste täpsustusi kaitse-eeskirjades jms).

KSH: Looduskaitse režiimiga alade loomine aitab neis konkreetsetes kohtades vähendada inimtekkelist keskkonnamõju ja hoida või parandada keskkonnakvaliteeti. Looduskaitse režiimiga alade loomisel ja seal kaitse režiimi seadmisel tuleb aga arvestada ka sotsiaal-majanduslikke asjaolusid (sageli traditsioone ja kohalikke eripärasid), et tagada tasakaalustatud merekasutus, mis oleks keskkonnahoidlik ning mida avalikkus aktsepteeriks.

2.4.7. Mere ja rannikuga funktsionaalses seoses olev taristu

Sellesse valdkonda kuuluvad eelkõige nii merel kui maismaal asuvad joonobjektid (sideliinid, elektriliinid, torujuhtmed, sillad maanteedel), samuti varem käsitletud sadamad ning mereohutuse ja -turvalisusega seotud objektid, rekreatsioon.

Funktsionaalselt seotud taristu**Kasutusviisi kirjeldus**

Tehnilise taristu elemendid – joonehitiste koridorid, sadamad koos akvatooriumiga; puhkeotstarbelised rajatised, mille puhul on oluline mereala vaadeldavus; merepääste võimekusega seotud tugipunktid jms.

Lähteandmed ja nende kasutatavus

Olemasolevate joonobjektide asukohad saab Veeteede Ametist kaardikihina ja vastavatelt võrguvaldajatelt (Eling, Elion, Elektrilevi). Joonobjektidest lähtub

planeeringus	kaitsevöönd, tavaliselt 0,5 meremiili, milles on tegevus piiratud. Uute objektide planeerimisel tuleb arvestada meretaristuga. Olulisemad joonobjektid on esitatud ka üleriigilises planeeringus. Sadamad ja puhkeotstarbelised ehitised on kirjeldatud vastavalt peatükkides 2.4.2 ja 2.4.5.
Kasutusviisi reguleerimise võimalused planeeringus	Planeeringus on otstarbekas esitada põhimõttelised lahendusvõimalused seletuskirja osana, nt skeemina (sh viidates selgelt, et tegemist on põhimõttelise lahendusega, mis täpsustub edasise projekteerimise käigus). Sadamad ja puhkeotstarbelised ehitised on kirjeldatud vastavalt peatükkides 2.4.2 ja 2.4.5.

2.4.8. Energeetika (sh tuuleenergeetika, veesoojuspumbad, laineenergeetika)

Energeetikavaldkonda peavad rahvusvahelised raamdokumendid üheks kiiremini arenevamaks mereala kasutusvaldkonnaks.

Energeetika

Kasutusviisi kirjeldus	Erinevad taastuvenergeetika liigid – eeskätt tuuleenergia, kohalike lahendustena veesoojuspumbad, hüdroakumulatsioonipumpjaamad ning lähiaastakümnel tõenäoliselt eeskätt hüpoteetilise laineenergia.
Lähteandmed ja nende kasutatavus planeeringus	Tuuleenergeetika kavandamiseks on lisaks üleriigilises planeeringus näidatud põhimõtteliste asukohtadele vajalikud andmed tuuleressursi, jäätumise, sügavusliku sobivuse, kohaliku kogukonna arvamuse ja piiravate tegurite (laevateed, lindude rändeteed ja talvitusasad, mereelupaigad ja kudemisasad, väljakujunenud kalastuskohad, radarid, kultuurimälestised jms) kohta.
Kasutusviisi reguleerimise võimalused planeeringus	Mereala planeeringuga näidatakse tuuleenergeetika alad arenduspiirkonnadena. Tuuleenergeetika arenduspiirkonnas ei määrata täpsusastme tõttu tuulikute asukohtasid. Seetõttu ei ole võimalik näiteks detailselt analüüsida radarite töövõimega seonduvat, radarite töövõime tuleb tagada projekteerimisel. Samuti nõuab täpsemat lahendust tuulikupargi kaabelühendus maismaaga. Mereala planeeringus võib tuuleenergia tootmise ala kattuda veeliikluse alaga – projekteerimisel on võimalik jätta tuuleenergia tootmise alal tuulikute paigutamise abil kas laiem laevatee või võimaldada väikelaevadel liikumine ka tuulikute vahel. Laineenergia kasutamisse suhtuti Eestis 2014. a veel väga skeptiliselt. Lähtuvalt suhteliselt väikesest lainetusest ja jäätumisest puudub teave Eesti oludesse sobiva tehnika

kohta ning seetõttu ei saa planeerida ka konkreetseid alasid. Soojuspumpade ala on planeeringu mõõtkavas suhteliselt väike ja seetõttu saab esitada vaid põhimõttelised kasutamistingimused, mis võivad seada piiranguid veeliiklusvahenditega ankrusse heitmisele.

Planeeringus on energeetikateemasid käsitletud pigem skemaatiliselt ja üldisel põhimõttelisel tasandil. Planeeringus esitatakse lisanõuded projekteerimisfaasis KMH-s käsitletavate teemade ja sellest lähtuvate uuringuvajaduste kohta.

KSH: Merega seonduvast energeetikast on Eestis olulisim tuuleenergeetika ning kohalikul tasandil võib senisest rohkem kasutust leida soojuspumpade kasutamine. Laineenergia kasutamise tõenäosus on väiksem ning tõusu-mööna ja hoovuste energia puhul sisuliselt puudub. Tuuleenergeetika arendamine võib kaasa tuua negatiivset visuaalset mõju ning näiteks kalade rändele, kudemisele ja elupaigale (kuid mõju võib osutada ka positiivseks), linnustikule ja nahkhiirtele.

2.4.9. Riigi kaitsevõime tagamine (sh harjutusalad, kaitstesüsteemid jms)

Mereala kasutatakse riigikaitselistel militaarsetel otstarvetel eelkõige harjutusaladena.

Riigi kaitsevõime tagamine

Kasutusviisi kirjeldus	Riigikaitselistel harjutusalad – veealad koos ohualadega, mis on vajalikud õppuste läbiviimiseks.
Lähteandmed ja nende kasutatavus planeeringus	Harjutusala vajadus ja võimalik asukoht tuleb määrata lähtuvalt üleriigilisest planeeringust ja koostöös Kaitseministeeriumiga. Olenevalt harjutusalast võib olla vajalik ka sobiv maakasutus merega piirneval maismaa alal.

Kasutusviisi reguleerimise võimalused planeeringus

Laskeharjutuste ala on piiratud kasutusega ala, kus vajalikul ajavahemikul on Kaitseministeeriumil õigus sulgeda ala igasuguseks liikluseks. Ala sulgemisest teavitamine ja ala tähistamise kohustus on Kaitseministeeriumil. Laskeharjutuste ala kattumisel veeliiklusalaga tuleb tagada harjutuste läbiviimine vajalikus ajavahemikus, seades selleks ajaks laevaliiklusele piirangud. Harjutusala kasutamiseks võivad piiranguid seada looduskaitse objektid – piirangud võivad olla kas ajalised (nt teatud ajaperioodil ei ole võimalik õppusi läbi viia) või alalised (pärast planeeringus kavandatud harjutusala moodustamist on leitud uus looduskaitse kaitseväärtus ja sellest lähtuvalt on määratud alale looduskaitse piirang). Laskeharjutuste läbiviimiseks on KSH sisendi alusel võimalik seada ka leevendavaid meetmeid (lisauuringud, harjutuste ajastamine linnustikule sobivatele perioodidele jne).

2.4.10. Maavarade majandamine**Maavarade majandamine**

Kasutusviisi kirjeldus	Maavarade ammutamine merepõhjast.
Lähteandmed ja nende kasutatavus planeeringus	Lähteandmed Maa-ametist vektorkujul. Esitada tekstis ja joonisel maardlate nimekiri koos maardlat iseloomustava info ja asukohaga.
Kasutusviisi reguleerimise võimalused planeeringus	Vajaduse korral reguleerida maardlate ajalist kasutust – kui maardla ala kattub nt tuulikupargi alaga, tuleb esmalt maardla ammendada või hoida maardla teadlikult tuulikupargi all ning kaevandamine on võimalik pärast tuulikupargi demonteerimist. Lähtuvalt loodus-, puhke- või muudest väärtustest on võimalik seada maardlale kasutamistingimusi ajaliseks tööperioodiks (näiteks kaevandamise keeld kalade rände- ja kudeajal jms).

KSH: Maavarade kaevandamine muudab otseselt kaevandatavat merepõhja ning kaudsed mõjud (nt heljumi leviku ja meretranspordi kaudu) ulatuvad ka väljapoole kaevandusala. Maavarade kasutamisel on üleriigilise teemaplaneeringu raames hinnata võimalikku mõju üldisel tasandil ning seda on vaja täpsustada konkreetsete maardlate kasutuselevõtmise edasistes etappides, kuna konkreetne mõju avaldumine sõltub suures ulatuses tehnoloogiast ja rakendatavatest leevendavatest meetmetest.

2.4.11. Kaadamisalad

Kaadamisalad

Kasutusviisi kirjeldus	Süvendamismaterjali või muude ainete merre heitmise või matmise ala.
Lähteandmed ja nende kasutatavus planeeringus	Lähteandmed pärinevad Veeteede Ametist, mis on hästi kasutatavad olemasoleva olukorra kajastamiseks. Uute alade kavandamiseks on keerukas leida konkreetseid lähteandmeid, lahendus tuleb leida huvitatud poolte koostöös.
Kasutusviisi reguleerimise võimalused planeeringus	Planeeringus saab sätestada üldised põhimõtted (nt vältida kaadamist mai algusest juuli lõpuni seoses ökoloogiliselt tundlikuma perioodiga, kui see on tehnilis-majanduslikult võimalik) ja täpsemad tingimused uute kohtade kasutuselevõtuks.

KSH: Eeskätt süvendamistel ülejäävat materjali kaadatakse sageli tagasi merre ja sellega muudetakse otseselt kaadamisala merepõhja ning kaudsed mõjud (nt heljumi leviku ja meretranspordi kaudu) ulatuvad ka väljapoolse kaadamisala. Üleriigilise teemaplaneeringu raames on võimalik hinnata kaadamise mõju üldisel tasandil, kuid seda on vaja täpsustada konkreetsete kaadamisalade kasutuselevõtmise edasistes etappides, kuna konkreetne mõju avaldumine sõltub suures ulatuses tehnoloogiast ja rakendatavatest leevendavatest meetmetest.

2.4.12. Veealuse kultuuripärandi säilitamine ja kaitse

Veealune kultuuripärand

Kasutusviisi kirjeldus	Veealused mälestised ja nende kaitsevööndid, kultuuriväärtustega asjad; veealuste kultuuriväärtustega asjade säilitamisalad.
Lähteandmed ja nende kasutatavus planeeringus	Info pärineb Muinsuskaitseametist (kultuurimälestiste riiklik register, veealustele mälestistele sukeldumise info) ja Veeteede Ametist (laevavrakid).
Kasutusviisi reguleerimise võimalused planeeringus	<p>Veealused mälestised ja nende kaitsevööndid on reguleeritud kasutusega alad, kus on keelatud mälestise säilimist ohustavad tegevused, näiteks süvendamine, kaadamine, traalimine, ankurdamine. Veealuste mälestiste kaitsevöönd on üldjuhul kuni 0,2 meremiili (370,4 m). KSH käigus võib olla vaja arvestada suurema puhveralaga.</p> <p>Säilitamisalad on mõeldud selliste kultuuriväärtusega asjade säilitamiseks, mida ei ole võimalik jätta oma algsele asukohale ja mis pärast põhjalikke allveearheoloogilisi uuringuid teisaldatakse sarnasesse keskkonda. Säilitusalade asukohtade määramisel tuleb hinnata vajaduse tekkimise võimalust erinevates piirkondades. Näiteks võib teisaldamise tingida sadamate rajamine, laiendamine või süvendustööd. Säilitamisalad peavad olema ligipääsetavad; sügavusega vahemikus 20–30 m. Tuleb arvestada, et säilitamisaladele teisaldatud kultuuriväärtusega asjade suhtes algatab Muinsuskaitseamet kaitse alla võtmise menetluse ja seetõttu võivad planeeritavad säilitamisalad olla võimalikud reguleeritud kasutamisevõimalustega alad, mida on võimalik kasutada ka turismi arendamiseks.</p> <p>Erinevate tegevuste planeerimisel merealadel tuleb KSH käigus hinnata allveearheoloogiliste uuringute teostamisvajadust.</p>

2.5. Mereala planeeringus käsitletavat teemad

Planeeringus käsitletavat teemad on suuresti seotud mereala kasutusviiside ja nende reguleerimise võimalustega, mida on kajastatud eelmises peatükis. Teemavaliku üldine raamistik on ökosüsteemikeskne lähenemisviis – bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni järgi on see maa, vee ja elusressursside tervikmajandamise strateegia, mis pöörab võrdselt tähelepanu nii kaitsele kui ka

säästvale kasutusele. Ökosüsteemse terviklikkuse säilitamine eeldab enamasti lähtumist ettevaatuspõhimõttest, kuna ökosüsteemid on dünaamilised, muutuvad ning tihtipeale vaid põgusalt uuritud.

Teemadevalik on otseselt seotud ka mereala kasutamise pikaajalise visiooniga. Keskenduda tuleb teemadele, mis on visioonist tulenevalt aktuaalsed. Teemavalikule annab olulise sisendi esmane huvide kaardistus ametkondade ja huvirühmade seas (vt ptk 2.2.2).

Mereala planeeringu teemadevalikul tuleb silmas pidada piirkondlikke eripärasid, mis on ühtlasi olulised planeerimisprotsessi suunajad. Kohalike huvirühmade jaoks tähtsad ja päevakajalised teemad kujundavad nii tööseminare kui ka avalikke arutelusid ja nõuavad planeerijatelt eritähelepanu. Sageli ei ole siinkohal oluline ka asjaolu, kas konkreetne teema on käimasoleva planeeringuga reguleeritav või mitte (nt kalanduspiirangud on sätestatud õigusaktides). Tähtsate teemade läbiarutamiseks tuleb varuda aega ja kannatlikkust, poolte ümarlaua arutelud on teemakäsitluste võtmeks. Planeeringu käsitlus võib olla tähtsate teemade puhul detailsem, kuna vajab olulisuse ja võimaliku problemaatilisuse tõttu täpsemaid regulatsioone (nt sadamakohad Pärnu lahes – madala vee tõttu on kriitiline teema süvendamisvajadus, piisav süvis on puhkemajandust toetava sadamavõrgustiku toimimise eeltingimus). Siiski tuleks teemakäsitlusel püsida pikaajalisele strateegilisele planeeringule sobivas üldises täpsusastmes.

Hiiu- ja Pärnumaa mereplaneeringus käsitletud teemad kattuvad väga palju. Pisut erinev on olnud kohalikest oludest tulenev käsitluslaad (vt joonist 2). Nii oli Pärnu mereala planeeringus kõige enam tähelepanu nõudnud teema kalandusega seonduv (ja selle vastuolud teiste valdkondadega), Hiiumaal tuuleenergeetika. Mõlemas maakonnas on kesksel kohal olnud loodusväärtuste, eriti Natura 2000 alade kasutustingimustega seonduv.

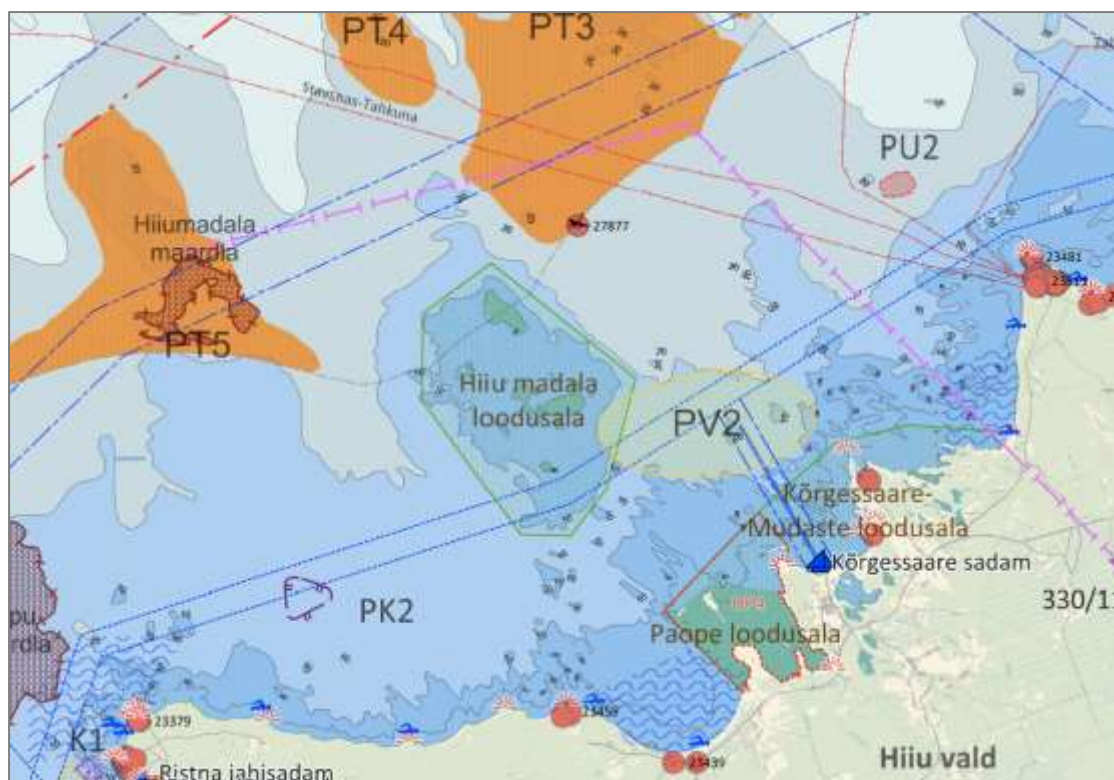
2.2. Transport	2.2. Kalandus	
2.2.1. Laevatransport	2.3. Vesiviljelus	Pärnumaa
2.2.2. Sadamad ja väikesadama	2.4. Meretransport	mere-
2.2.3. Tuletornid	2.4.1. Laevandus	planeering
2.2.4. Torujuhtmed ja kaablid	2.4.2. Sadamad	
2.2.5. Jäätet	2.4.3. Taliteed ja jäärajad	
2.3. Tootmisotstarbelised tegevused	2.5. Puhkemajandus ja turism	
2.3.1. Energeetika	2.5.1. Avalikult kasutatav rannaala ja supluskohad ..	
2.3.2. Maavaravarud	2.5.2. Purjetamine	
2.3.3. Kaadamisalad	2.5.3. Mittemotoriseeritud mereturism/sport	
2.3.4. Kalapüük	2.5.4. Veemotosport ja jetisõit	
2.3.5. Punavetika püük	2.6. Looduskaitse	
2.3.6. Vesiviljelus	2.7. Kultuuriväärtused ja merearheoloogia	
2.4. Puhke- ja turismiotstarbelised tegevused merel ja rannik ..	2.7.1. Kihnu kultuuriruum ja Kihnu Väina Merepark ..	
2.4.1. Rannikulähedane rekreatsioon	2.8. Taastuenergeetika	
2.4.2. Supluskohad	2.9. Kaadamiskohad ja maavarad	
2.5. Riigikaitsealised hivid	2.10. Taristu (meretranspordiväline)	
2.5.1. Laskeharjutuste ala	2.11. Riigikaitse	
2.5.2. Kooskõlastamisvajadus	2.12. Mereohutus	
2.6. Muinsuskaitsealised hivid	2.13. Lennundus	
2.6.1. Meres olevad mälestised ja nende kaitse	2.14. Funktsionaalsed seosed maismaa ja mere vahel ..	
2.6.2. Kultuuriväärtuste veealused säilitamisalad	2.15. Ebaseelged „maismaaliseuga“ alad	
2.6.3. Meres olevad vrakid	2.16. Omavalitsuse piirid meres	
2.7. Looduskaitsealised hivid		

Joonis 2. Hiiu- ja Pärnumaa mereplaneeringus käsitletud teemad on üldjoontes sarnased. Väljavõtte eskiislahenduste seletuskirjadest.

Teemadevalikul on lähtekohaks hetkeolukord ja tulevikuvision, kuid tuleb silmas pidada ka laiemaid ühiskondlikke ja ülemaailmseid suundumisi. Nii näiteks puuduvad Pärnu merealal praegu maardlad, kuid kuna maavarade ammutamine merepõhjast levib üha rohkem, ei saa maardlate avamist pikemas perspektiivis Pärnu merealal välistada. Seetõttu on otstarbekas teemat põhimõtteliste lähtekohtade sõnastamise teel ka planeeringus käsitleda. Samamoodi tuleks toimida ka näiteks vesiviljelusega ja muude tulevikus arenguvõimalusi omavate valdkondadega.

2.6. Mereala planeeringu kaardimaterjal

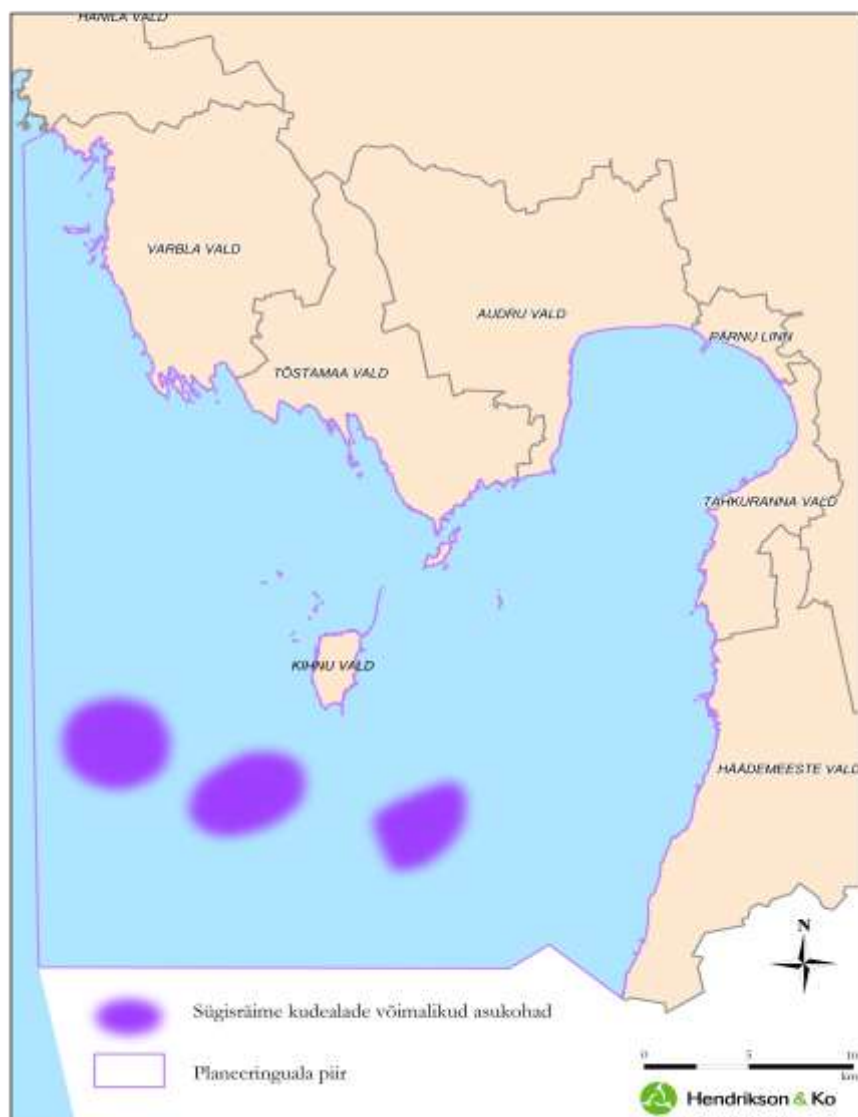
Mereala kaardimaterjali kujundamisel on otstarbekas võtta stiili poolest aluseks merekaardid (olulisim erinevus võrreldes maismaakaartidega on veela sügavusandmete kajastamine, merekaartidel – mida tumedam, seda madalam vesi, maismaakaartidel sageli vastupidi) ning joonisel esitada nii L-Est koordinaadid maismaal kui ka mereala geograafilised koordinaadid. Joonmõõtkava võiks esitada lisaks tavapärastele mõõtühikutele ka meremiilides. Ühtivus merekaartidega tagab mereplaneeringu arusaadavuse, funktsionaalsuse ja hõlpsa kasutatavuse merega seotud huvirühmadele – meresõitjatele, kaluritele jms.

Joonis 3. Väljavõte Hiiu maakonna mereplaneeringu eskiiskaardist

Hiiu ja Pärnu merealade maakonnaplaneeringute kaardimõõtkava oli 1 : 100 000. Planeeringu koostamise käigus koostati erinevaid kaarte – nn huvide kaart mereala kasutajate soovide ja vajaduste väljendamiseks, analüüsikaardid eskiislahenduse koostamise staadiumis konfliktide väljaselgitamiseks, koondkaart planeeringu lõppfaasis kehtestatava ja vajaliku taustteabe kajastamiseks. Inforohkematest piirkondadest – näiteks Pärnu laht – tehti kaartidest detailsemaid väljavõtteid. Olukorras, kus kaardile kantav info on hinnanguline, kuid teemakäsitluse jaoks siiski oluline, sobivad planeeringulahenduse ilmetamiseks hästi illustratiivsed skeemid, kus ei ole oluline info mõõtkavaline näitamine (vt joonist 4). Kaartide koostamisest loe täpsemalt peatükist 3.

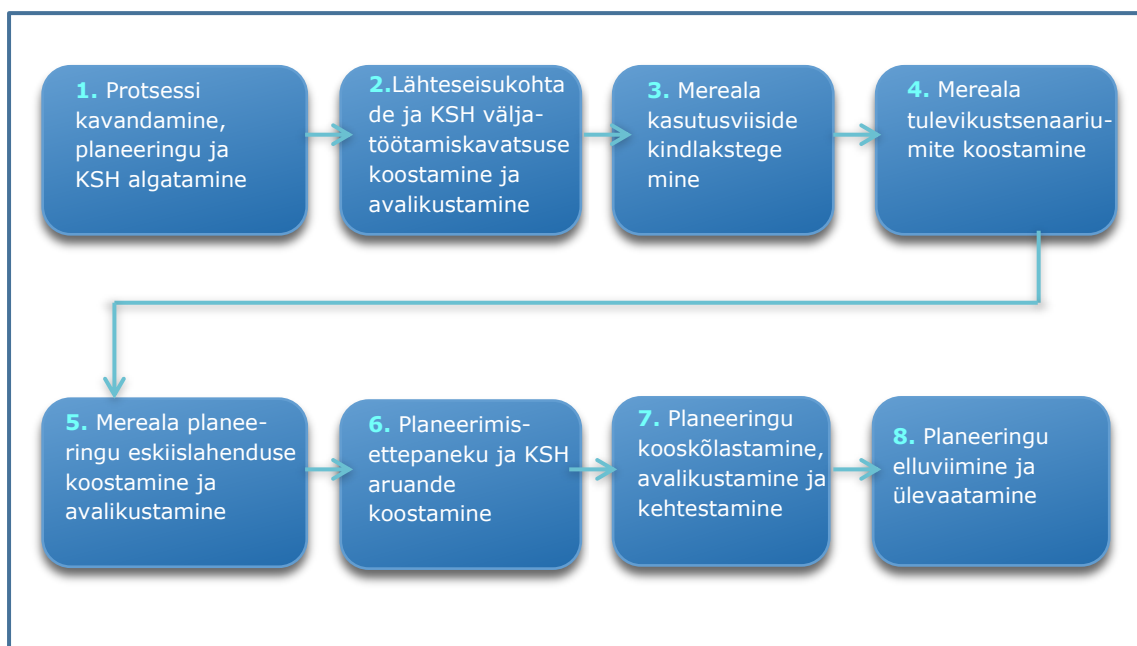
Ka üleriigilise planeeringu teemaplaneeringu puhul jääb kaardimaterjal skemaatiliseks, hinnanguline täpsusaste on 1 : 500 000. Strateegilise pikaajalise arenguplaani kohaselt tuleb eesmärgiks seada tulevikuvisioni ruumiline visualiseerimine, mitte alade väga täpsete asukohtade määramine.

Joonis 4. Sügisraime kudealade võimalike asukohtade skeemkaart Pärnu maakonna mereala planeeringu KSH aruandes

III. JUHISEID MEREALA RUUMILISE PLANEERINGU KOOSTAMISEKS

Alljärgnev peatükk koondab soovitud mereala ruumilise planeeringu koostamiseks. Peatükis on käsitletud planeeringu koostamise etappe alljärgneva skeemi järgi.

Joonis 5. Mereala planeeringu koostamise etapid

3.1. Mereala planeeringu ja KSH protsessi kavandamine, algatamine ja sellest teavitamine

Mereala planeeringu ettevalmistamine algab **planeeringu eesmärkide kindlaksmääramisest**. Üldjuhul tingib planeeringu koostamise vajaduse aina kasvav surve mereala kasutamiseks erinevatel ja tihti vastuolulistel viisidel – meri kui transporditee, kui loodusressurss, kui puhkemajanduslik väärtus ja kui elatusallikas. Kasutusviiside jätkusuutlikuks kooseksisteerimiseks ja kaasnevate keskkonnamõjude minimeerimiseks ongi vaja pikaajalist, terviklikku ja ruumilist mereala planeeringut.

Mereala planeeringu koostamine on pikaajaline töö, mille ligikaudne kestus on 2–3 aastat. Lisaks ajakulule tuleb strateegilisele planeeringule iseloomulikult arvestada ka planeeringu koostamises osalejate suure hulgaga. Planeeringuprotsessi sujuvaks kulgemiseks on oluline juba enne planeeringu algatamist koostada planeeringu ja KSH **ajakava**. Ajakava võib ühildada kaasamiskavaga, näidates ära olulisemad huvirühmad ja nende kaasamise viisid.

Tabel 1. Näide Hiiu maakonna mereala planeeringu ja KSH läbiviimise ligikaudsest ajakavast

Planeeringu / KSH etapid	Aeg*
Planeeringu ja KSH algatamine	oktoober 2012
Töögrupi koosolekud	oktoober 2012 - juuni 2014
Ruumiinfo koondamine ja huvigruppide kaardistamine ning nende huvide ja probleemide tuvastamine	november 2012 - jaanuar 2013
KSH programmi koostamine	detsember 2012 - jaanuar 2013
KSH programmile ametkondade ja KOV-ide seisukohtade küsimine	veebruar 2013
Lähteseisukohtade tutvustamine ja mereala arengusuundumuste määratlemine (avalikud arutelud Hiiumaal)	veebruar 2013
Arengusuundumuste ja KSH programmi avalik väljapanek ja arutelu	aprill - mai 2013
Planeeringu eskiislahendus(t)e ja KSH aruande koostamine	mai - detsember 2013
Planeeringulahenduse ja KSH aruande tutvustamine avalikkusele	jaanuar 2014
Planeeringu vormistamine kooskõlastamiseks ja ametkondade seisukohtade küsimine KSH aruandele	jaanuar - aprill 2014
Planeeringu ja KSH aruande korrigeerimine (vajadusel)	aprill 2014
Planeeringu saatmine järelevalvesse	mai 2014
KSH aruande heakskiitmisele esitamine	mai 2014
Planeeringuprotsessi kaardistus ning soovitude formuleerimine merealade ruumiliseks planeerimiseks Eestis tulenevalt Hiiu kogu kogemusest	november 2012 - mai 2014
Planeeringu kehtestamine	juuni 2014

Ajakava koostamisel on hea arvestada võimalike keerukate teemade ja sellega kaasneva aeganõudva läbirääkimisega. Ka on oluline samamoodi teiste suuremahuliste planeeringutega pidada silmas olulisi tähtpäevi ja puhkuseperioode. Planeerimisseaduses ettenähtud menetlusetappide tähtsajad võivad tegelikult sageli pikeneda (nt kooskõlastamisele kulub sageli minimaalselt paar-kolm kuud). Ajagraafiku koostamisel on kohe vajalik läbi mõelda keskkonnamõju strateegilise hindamise ja planeeringu koostamise etappide ühildamise võimalused. Arvestades mereala iseloomu ja ökosüsteemse lähenemise üldist raamistikku, on väga oluline, et **KSH ja planeeringuprotsess oleks tihedalt lõimitud** ning ka avalikustamise etapid oleks ühildatud nii, nagu planeerimisseadus seda ette näeb.

Planeeringuprotsessis on vaja, et **planeeringu korraldaja meeskond mõtleks läbi ka ülesannete täpse jaotuse**. Strateegilise planeeringu puhul, kus on tõenäoliselt on vaja mitme huvirühma soovides konsensusele jõuda, on lisaks mõistlik moodustada ka planeeringu juhtrühm. Selle juhtrühma töös peaksid osalema ka erinevate ametkondade ja huvirühmade esindajad (vt näiteid peatükist 2.2.1). Planeeringu juhtrühma koosseisu läbimõtlemine on vajalik juba

enne planeeringu algatamist, et täpsustada protsessi ajalist kulgu ning sõlmida kokkulepped huvirühmadega ühise töö alustamiseks. Oluline on silmas pidada, et planeeringu koostamises osalevad ametkondade esindajad omaksid õigust planeeringu koostamisel kaasa rääkida just nende valdkonnas (nt veeteede puhul on oluline lisaks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile Veeteede Ameti kaasatus). Planeeringu juhtrühma töös on olulised vaheotsused – juhtrühmas tuleb kujundada seisukohti planeeringulahenduse vahe-etappide ja üksikasjade kohta ning anda sisend otsuste tegemiseks.

Ühel ajal peaks toimuma ka planeeringu ja KSH algatamine ja algatamisest teavitamine. Viimasega võib ühendada **lähtetingimuste küsimise huvirühmadelt ja ametkondadelt** – planeeringu algatamisest teavitavale kirjale tuleks lisada ka palve edastada planeeringu korraldajale oma seisukohad teemade ja valdkondade kohta, mida mereala planeerimisel käsitleda. Selleks, et adressaat suudaks oma mõtteid asjakohaselt edastada, on vaja planeeringu eesmärk selgelt sõnastada ning lisada planeeringu täpsusaste ja ajakava ning planeeringuprotsessi ajalise lühikirjeldus. Lähtetingimusi võib koguda ka **KSH väljatöötamise kavatsusele seisukohtade küsimise** raames.

Samas võib **esmased huvid kindlaks teha** ka juba enne planeeringu algatamist. Sellisel juhul on tegemist eelkõige planeeringu eesmärke täpsustava sisendi küsimisega.

Kõikidel variantidel on omad plussid-miinused. Lähtetingimuste kogumine planeeringu algatamise järel, eriti koos KSH väljatöötamiskavatsusega võimaldab teavitada ametkonda või huvirühma selgemalt planeeringu olemusest ja üldeesmärkidest. Selline lähenemine on soovitatav juhul, kui eesmärgid on juba selged – nt läbi arutatud üleriigilise teemaplaneeringu algatamise faasis. Kui planeeringu eesmärke on veel vaja täpsustada, on otstarbekas teha huvid kindlaks enne planeeringu algatamist.

Planeeringuprotsessi kavandamine – MEELESPEA

- Täpsustada planeeringu eesmärgid – valdkonnad, mida peaks planeering käsitlema või reguleerima. Vajaduse korral tuleb selleks huvid kindlaks teha, küsides seisukohti ametkondadelt ja huvirühmadelt.
- Alustada protsessi kavandamist juba enne planeeringu algatamist – koostada tuleb aja- ja kaasamiskava, läbi mõelda osalejad-huvirühmad ja nende kaasamisviisid, moodustada planeeringu koostamise juhtrühm.
- Planeeringu juhtrühma või koostöökogu moodustamisel ametkondade esindajate määramisel pidada silmas, et esindajad oleksid käsitletava valdkonna eksperdid ja omaksid õigust väljendada protsessis esindatava asutuse seisukohti.
- Ühildada planeerimisprotsess ja KSH, et saada keskkonnamõju hindajatelt mereala tuleviku kavandamiseks vahetut ja pidevat sisendit.
- Kui huvid ei ole juba varem kindlaks tehtud, küsida planeeringu algatamisest ja KSH-st teavitades huvirühmadelt-ametkondadelt nende mõtteid mereala planeeringu teemade ja käsitusviiside kohta.

Planeeringuprotsessi kavandamine – etapi tulemused

- Planeeringu vajadus on teadvustatud, eesmärgid on täpsustatud.
- Planeeringus käsitletavat teemad on kindlaks tehtud, teemad võivad täpsustuda tulevikustsenaariumite koostamise käigus.
- Moodustatud on vajalike oskuste ja pädevusega planeeringu koostamise juhtrühm, kokku on lepitud esialgne ajakava.
- Algatatud on mereala planeerimise seaduslik protsess, huvilisi on koostatavast planeeringust ja selles osalemise võimalustest teavitatud.
- Huvirühmadelt ja ametkondadelt on küsitud planeeringusse sisendit.

3.2. Lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamiskavatsuse koostamine ja avalikustamine

Lähteseisukohad selgitavad mereala planeeringu eesmärgid, ülesandeid ja teemakäsitlusi. Arvestades mereala eripära, on otstarbekas **kirjeldada mereplaneerimise spetsiifikat**.

- Merekeskkonnas toimuvad protsessid on jaotatud ruumis nii vertikaalselt kui horisontaalselt. Kõik protsessid, mis mõjutavad või puudutavad meid huvitavaid ressursse toimuvad erinevatel tasanditel. Samas võib erinevate protsesside ulatus ja olemus olla ruumis väga erinevad.
- Merekeskkond on äärmiselt dünaamiline. Veemasside liikumisse salvestatud energia hulk on tohutu suur ja selle energiaga tuleb arvestada igasuguse merekasutuse puhul.
- Pidev veemasside ümberpaiknemine tähendab ka seda, et erinevad, ka geograafiliselt eraldatud merealad, on omavahel seotud ja häiretegurite mõju võib ulatuda väga kaugele.
- Merealal puuduvad piirid ja see ei ole eraomand. Erinevate mereala kasutusviiside tajumine on keeruline – puuduvad teed, kaitsealasid ei ole võimalik piiritleda jne.
- Merekeskkonna puhul on üldjuhul tegemist keskkonnaga, mille kohta on oluline rahvusvaheline huvi.
- Varem kehtis merel igaüheõigus, seejärel oli vaikiva kokkuleppe põhine erioigus, nt kalastamise valdkonnas (nn perekondlikud noodakohad Pärnumaal), viimasel ajal on keskkonnakaitsevajadus tõusnud tähtsaimaks võrreldes kõige muuga. Prioriteetide muutumine ajas ning sellest tulenev merekasutusviiside muutumine toob kaasa konflikte

ja merega otseselt seotud inimeste ümberorienteerumisvajaduse. Traditsioonilised merekasutusviiside jätkamine võib muutunud keskkonnas olla raskendatud.

- Nõukogude Liidu koosseisus olemise ajal vähenes Eesti inimeste side merega. Seetõttu on oodatav mereala puhkemajandusala kokkupuute märkimisväärne suurenemine lähikümnendil (sarnane autostumise järsu suurenemise ning järelejäudmisega Põhjamaadele ja muule Euroopale).
- Mereala kasutamise intensiivsuse suurenemine on tõenäoline ka uute teaduspõhiste tehnoloogiate ja kasutusviiside intensiivistumise tõttu.

Oluline sisend lähteseisukohtadesse on ka eelmises etapis tehtud tegevuste (aja- ja kaasamiskava koostamine, planeeringu meeskonna moodustamine, lähtetingimuste küsimine) tulemused. Lisaks lähteseisukohtadele on oluline keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamiskavatsus, mis kirjeldab planeeringu elluviimisega kaasneda võivaid mõjusid ja nende hindamise viise.

Lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamiskavatsuse juurde on otstarbekas lisada ka **planeeritava mereala kaart (nn tugiplaan)**, kus on märgitud planeeringuala piirid koos olulisemate orientiiridega maismaal. Tugiplaanile tuleb kanda ka juba sügavusandmed ja teadaolevad seaduslikud piirangud (kultuuri- ja looduskaitsealised väärtused, laevateed, veealused joonobjektid, maardlad, kaadamisalad jms teadaolev info) mereala kasutamisele.

Planeeringu lähteseisukohad ja KSH väljatöötamiskavatsus on ühtlasi planeeringu algusetapi tegevuste kirjalikuks koondiks, mida tutvustatakse ka avalikkusele. Seetõttu on vältimatult vajalik, et tegemist oleks **selgelt sõnastatud ja arusaadava dokumendiga**. KSH väljatöötamiskavatsuses tuleb analüüsida, kas konkreetse mereala puhul on tegemist ka **riigipiiriülese mõjuga** (üldjuhul tuleb eeldada, et riigipiiriülene mõju võib esineda) ning vajaduse korral täpsustada menetlust.

Avalikkuse paremaks kaasamiseks on enne lähteseisukohtade avalikustamist kasulik koostada pikem, mereala planeerimise eesmärgi ja eripära selgitav **ajaleheartikkel**, mis võiks ilmuda nii üleriigilises kui ka maakonna ajalehtedes, soovi korral ka asjaomaste kohalike omavalitsuste ajalehtedes. Protsessi paremaks jälgimiseks on vajalik sisse seada **planeeringuportaal veebis**.

Joonis 6. Näide mereala planeeringuportaalist Pärnu mereala maakonnaplaneeringu koostamisel

Planeeringu lähteseisukohad ja KSH väljatöötamiskavatsus tuleb läbi arutada ka planeeringu juhtrühmaga. Samuti on otstarbekas tutvustada juhtrühmale laekunud seisukohti ja ametkondade lähtetingimusi koos planeeringu korraldaja vastusseisukohtadega. Planeeringuprotsessi sujuvaks kulgemiseks **peab planeeringu juhtrühm olema kursis edasiseks tööks oluliste lähtedokumentidega.**

Lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamiskavatsuse koostamine ning avalikustamine – MEELESPEA

- Kirjeldada lähteseisukohtades lihtsalt ja arusaadavalt mereala planeerimise eripära selgitust, planeeringu eesmärke, ülesandeid ning aja- ja kaasamiskava, koostada tugiplaan.
- KSH väljatöötamiskavatsuses kirjeldada planeeringu elluviimisega kaasnevaid mõjusid ja nende hindamisviise, kaaluda riigipiiriülese mõju esinemise võimalikkust.
- Lisada lähteseisukohtadele mereala planeeringu tugiplaan ruumilise olukorra ilmestamiseks.
- Käsitleda juhtrühmas koostatud lähteseisukohtasid ja KSH väljatöötamiskavatsust ning paluda juhtrühma liikmetel tagasisidet.
- Avalikkuse paremaks kaasamiseks koostada enne avalikke arutelusid pikem ajaleheartikkel ja käivitada planeeringu veebiportaal.

Lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamiskavatsuse avalikustamine – etapi tulemused

- Avalikkus ja huvirühmad on teadlikud mereala planeerimise eesmärkidest ja teemadest, kaasnevatest mõjudest ja viisist, kuidas planeeringuprotsessis osaleda.
- Planeeringu lähteseisukohad ja planeeringu elluviimisega kaasnevad eeldatavad mõjud ning nende hindamise viisid on kirjeldatud ja kokku lepitud.
- Seaduses sätestatud planeeringuprotsessi lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamiskavatsuse tutvustamise etapp on läbitud ja edasine töö täpsustatud.

3.3. Mereala kasutusviiside kindlakstegemine

Järgmine samm mereala planeeringu koostamisel on mereala kasutusviiside ja merega seotud huvide põhjalik kindlakstegemine ja analüüsimine. Selleks koondatakse olemasolev teave, mille abil analüüsitakse nii looduskeskkonna kui inimtegevuse hetkeolukorda. Hinnatakse nii ökoloogiliselt väärtuslike kui ka sotsiaal-majanduslikult oluliste tegevuste ja alade tähtsust ning valdkondade omavahelisi konflikte ja kooskõla.

Mereala kasutusviisid saab kindlaks teha üleriigilise planeeringu mereala teemaplaneeringu algusetapis. Kasutusviise saab täpsustada ja tulemusi täiendada pärast riikliku mereala kasutusstrateegia kokkuleppimist maakonnas. Samas peab üldine ülevaade mereala hetkekasutusest olema kindlasti selge enne tulevikustsenaariumite väljatöötamise juurde asumist.

Looduslike tingimuste puhul tuleks tähelepanu pöörata alljärgnevatele teemadele:

- kõrge loodusliku mitmekesisusega alad ja koondumispaigad (sh kaitsealad, Natura 2000 alad, tähtsad linnualad, rändeteed);
- kudemis-, pesitsus- ja poegimisalad;
- toitumisalad;
- kõrge produktiooniga alad;
- jääolud, hoovused, valdavad tuuled;
- merepõhja olemus (sügavus, põhjasetted, elupaigad).

Peamine eesmärk on teha kindlaks ökoloogiliselt olulised alad ja väärtused. Väärtuste hindamisel tuleb lähtuda eelkõige ala või liigi haruldusest, ohustatusest ja tundlikkusest, samuti ala bioloogilisest produktioonist ja mitmekesisusest.

Inimtegevuse kindlakstegemisel on otstarbekas koondada teave järgmiste tegevusalade kaupa:

- meretransport (laevateed ja ankruaalad erinevate alusteliikide kaupa);
- kutseline ja harrastuskalapüük, sh rannakalandus, vetikapüük;
- rekreatiivsed puhkemajanduslikud tegevused veealal (purjetamine, sukeldumine, loodusvaatlused jne);
- planeeringust lähtuvalt olulised sadamad, sh nende süvendusvajadus;
- kaadamine;
- kaevandamine;
- tehniline taristu – kaablid, gaasijuhtmed jms;
- energeetika, sh tuulepargid;
- riigikaitsealine tegevus;
- kultuuriväärtuslikud objektid.

Hetkeolukorra analüüsimisel on tähtis silmas pidada **piirkondlikku eripära**, keskendudes just paikkonnas oluliste tegevuste ja alade väärtuste hindamisele.

Mereala kasutusviiside kindlakstegemisel omab võtmetähtsust **koostöö huvirühmadega**. Väärtuste väljaselgitamisel ei saa tugineda vaid andmebaasides kajastuvale infole, sama olulised on mereala kasutajate ja merest huvitatute seisukohad ja hinnangud tegevustele ja aladele. Nende teadasaamiseks on vaja korraldada ümarlaudasid ja töökoosolekuid, et ühiselt arutades saada kogu ülevaade mereala kasutamisest.

Foto 2. Pärnu mereplaneeringu arutelu huvirühmadega Manijal

Merega seotud tegevuste kindlakstegemine annab ülevaate **mereala kasutamise intensiivsusest** ning võimaldab välja tuua **valdkondade kooskõla ja omavahelised vastuolud**. Konfliktide tuvastamine hetkeolukorra analüüsimise käigus annab planeeringulahenduse väljatöötamisele **keskme** – toob välja teemad, mille tuleviku kavandamisel tuleb arvestada ristuvate huvidega, ja teeb kindlaks piirkonnad, kus vastuolud esinevad.

	Meri kui avalik hüve	Kalandus	Vesiviljelus	Laevandus	Sadamad	Talitee	Turism ja puhkemajandus	jetisõit	Kaitstavad loodusobjektid	Kultuuriväärtused	Avamere tuulikupargid	Kaadamine	Kaablid	Riigikaitse tegevus	Põllumajandus (hajareostus)	Kaevandamine (liiv, kruus)	Rannikualade kaitse
Meri kui avalik hüve	Grey	Orange	Red	Orange		Green	Green				Orange	Red		Red	Orange	Red	
Kalandus	Orange	Grey	Orange	Orange	Green		Orange	Red	Orange			Orange	Orange	Red	Orange	Orange	
Vesiviljelus	Red	Orange	Grey	Red	Orange			Red	Red		Green	Red		Red	Orange	Red	
Laevandus	Orange		Red	Grey	Green	Red				Orange		Red	Orange	Red		Red	
Sadamad		Green	Orange	Green	Grey	Green	Green	Green	Red	Orange							
Talitee	Green			Red	Green	Grey						Orange		Red		Orange	
Turism ja puhkemajandus	Green	Orange			Green	Green	Grey	Orange	Orange		*			Red			Orange
Jetisõit		Red	Red		Green		Orange	Grey	Red					Red			
Kaitstavad loodusobjektid	Red	Orange	Red		Red		Orange	Red	Grey				Orange	Red	Red	Red	Green
Kultuuriväärtused		Orange		Orange	Orange					Grey	Orange	Red	Orange	Red	Red	Red	
Avamere tuulikupargid	Orange	Orange	Green	Orange			*		Red	Orange	Grey	Red		Red		Orange	
Kaadamine	Red	Orange	Red	Red		Orange				Red	Red	Grey	Red	Red	Red	Red	
Kaablid				Orange					Orange	Orange		Red	Grey			Red	
Riigikaitse tegevus	Red	Red	Red	Red		Red	Red	Red	Red	Red	Red			Grey			Red
Põllumajandus (hajareostus)	Orange	Orange	Orange						Red						Grey		
Kaevandamine (liiv, kruus)	Red	Orange		Red		Orange			Red	Red	Red		Red			Grey	Orange
Rannikualade kaitse							Orange		Green					Red		Orange	Grey

Joonis 7. Erinevate mereala kasutusviiside omavaheline kooskõlatabel Pärnumaa mereala planeeringust (punane - konfliktsete tegevused, oranž - osaliselt konfliktsete tegevused, valge - neutraalne, roheline - kokkusobivad, üksteist täiendavad tegevused, * - vajab täiendavat analüüsi)

Mereala kasutusviiside kaardistamine – MEELESPEA

- Planeeritava mereala looduslike tingimusi ja inimtegevusi analüüsides keskenduda piirkondlikule eripärale ja kaasata huvirühmad.
- Tuua välja ristuvad huvid ja vastuolulised mereala kasutusviisid, nii luuakse planeeringulahenduse kujunemisele alus ja antakse lähtepunkt edasisele tööle.

Mereala kasutusviiside kaardistamine – etapi tulemused

- Välja on selgitatud looduslike tingimustest tulenevad väärtused.
- Saadud on ülevaade mereala kasutusviisidest ja kasutuse intensiivsusest.
- Välja on selgitatud kasutusviisidevahelised vastuolud ning esile toodud planeeringu kese – ristuvad huvid, mille puhul on vaja kokkuleppele jõuda. Võimalikud vastuolud selginevad järgmises, tulevikustsenaariumite kirjeldamise etapis.

3.4. Mereala tulevikustsenaariumite sõnastamine

Mereala kasutusviiside kindlakstegemise järel hakkab planeeringulahendus välja kujunema. Mereplaneerimise strateegilist olemust arvestades on eskiislahenduse koostamise algusfaasis oluline töötada tulevikusuundumused välja erinevate arengustsenaariumite abil. **Visioon kui olemasolevat olukorda, ühiskondlike arengutrende ja ülemaailmseid suundumusi arvestav ning pikaajaliselt ettevaatav merekasutuse kavand on mereala planeeringu puhul võtmetegevuseks.** Liigne seotus hetkeolukorraga ei anna planeeringule strateegilist mõõdet ja ei võimalda seda kasutada arengute suunamiseks. Samas võib visioon ilma hetkeolukorda teadmata jääda pelgalt plaaniks, mida ei ole ellu viia võimalik.

Stsenaariumite läbimängimine võimaldab tõhusamalt analüüsida planeeringu elluviimisega kaasnevat, seda näitlikustada ja ilmekalt selgitada ning seega leida tasakaalustatuim planeeringulahendus.

Arengustsenaariumite analüüsi käigus selguvad ka argumendid, mis aitavad planeeringulahenduse väljatöötamise käigus langetatud kaalutusotsuseid põhjendada.

Stsenaariumeid luuakse vastavalt seatud eesmärkidele. Arengustsenaariumid on otstarbekas vormistada **illustratiivsete skeemidena**. Skeemid ei pea olema mõõtkavalised ja detailselt välja joonistatud. Visualiseerimise eesmärk on muuta eelkõige otsustajale ja avalikkusele erinevad lahendused arusaadavaks ning seada erinevate huvirühmade huvide ja ettepanekutega arvestamiseks raamistik.

Edaspidi hakatakse stsenaariumeid välja töötama üleriigilise teemaplaneeringu ühe olulise osana, kus vaadeldakse terviklikult ja visiooni sõnastades erinevaid mereala tulevase kasutuse võimalusi. Kui kogu Eesti riigi mereala suundumusi kajastav arengustsenaarium on riiklikult kokku lepitud, puudub teemaplaneeringu lahenduse täpsustamisel maakonnas vajadus töötada välja terviklikud arengustsenaariumid. Küll aga võib kaaluda erinevaid arenguvariante teema- või piirkonnapõhiselt. Meetodika aluseks olnud pilootplaneeringute puhul on Pärnu maakonna arengustsenaariumid merekasutust terviklikult ja laiapõhjaliselt näitlikustavad, Hiiu maakonna puhul on tegemist pigem teemapõhiste arenguvariantidega.

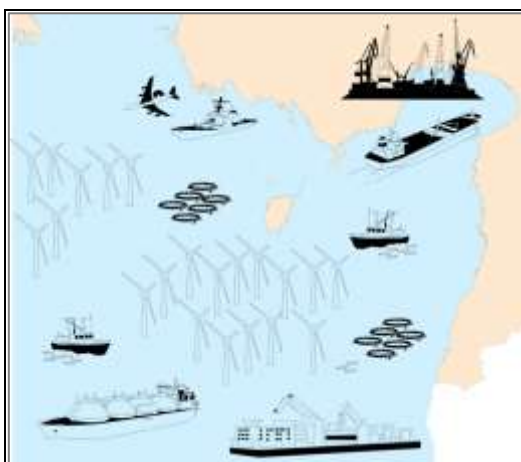
Tabel 2. Arengustsenaariumid Hiiu maakonna mereala planeeringus põhinesid tuuleenergeetikavaldkonnale. Kokkuvõtlikus tabelis on esitatud stsenaariumite lühikirjeldus, lisatud on skeemjoonised stsenaariumite ilmestamiseks.

Stsenaarium		Lühikirjeldus
Tähis	Arengu võtmetegur	
I	Kalandus ja turism	<p>Jätkub kalapüük (traalimine + rannakalandus) senistes asukohtades, lisaks traditsioonilisele kalapüügile edendatakse ka turismi (rannaturism, mereturism (laeva-, jahi- ja paaditurism, kalaturism) + merevaated).</p> <p>Turism on suunitlusega ajaloolisele hoitud maastikule ja vaatele merele, Hiiumaa on loodusliku keskkonna ja traditsioonilise maastikumustriga väga aktiivne puhkepiirkond, kuhu saab tulla praami, lennuki ja isiklike veesõidukitega (jahid, kaatrid jms). Suvel, turismi tipphetkedel, tuleb turisminduse sektorisse kaasata kogu vaba tööjõud või palgata täiendavat tööjõudu mujalt .</p> <p>Tuuleparke merele ja maismaale ei rajata.</p>
II	Kalandus, turism ja tuulepargid	<p>Kalapüügialad on kohati piiratud ja killustatud tuuleparkide poolt, lisaks traditsioonilisele kalapüügile edendatakse ka turismi (rannaturism, mereturism (laeva-, jahi- ja paaditurism, kalaturism) + merevaated).</p> <p>Turism on tavapärane, ürgilmelised vaated merele on osaliselt häiritud tuuleparkide poolt. Hiiumaa on aktiivne puhkepiirkond, kuhu saab tulla praami, lennuki ja isiklike veesõidukitega (jahid, kaatrid jms). Võib areneda turism, mis on seotud tuuleparkide külastamisega.</p> <p>Tuulepargialad paiknevad rannikust vähemalt 12 km kaugusel, tuuleparkide tõttu on loodud uus 110 kV ühendus mandri ja Hiiumaa vahel.</p>
III	Tuulepargid	<p>Kalapüügialad on märgatavalt piiratud ja killustatud tuuleparkide poolt, mere- ja kalaturismi aktiivsus on mõnevõrra vähenenud.</p> <p>Turism on tavapärane, kuid ürgilmelised vaated merele on oluliselt häiritud tuuleparkide poolt. Hiiumaa on puhkepiirkond, kuhu saab tulla praami, lennuki ja isiklike veesõidukitega (jahid, kaatrid jms). Võib areneda turism, mis on seotud tuuleparkide külastamisega.</p> <p>Tuulepargialasid on rohkem võrreldes stsenaariumiga II, paiknevad rannikust minimaalselt 4 km kaugusel, seega oluliselt rannikule lähemal kui II stsenaariumi puhul.</p>

Pärnu mereala looduskaitsealine kasutus – olemasolevad looduskaitsealised piirangud laienevad maksimaalses ulatuses. Meretööstuslik kasutus (meretransport, tuuleenergeetika jne) ning kutseline kalandus ei ole lubatud.

Pärnu mereala meretööstuslik kasutus – lubatud on intensiivne meretransport, intensiivne kalandus, tuuleenergeetika jne. Looduskaitsealised piirangud ei ole määravad.

Pärnu mereala puhkemajanduslik kasutus ja kestlik kalandus – lubatud on puhkemajanduslik kasutus ning kestlik kalandus. Meretööstuslik kasutus ei ole lubatud, olemasolevad looduskaitsealised piirangud säilivad.

Joonis 11. Pärnu mereplaneeringu näide. Stsenaariumid on näitlikud, teadlikult erinevate valdavate merekasutusviiside võimendamiseks.

Arengustsenaariumite võrdluse tulemusena kujunes sobivaim, tasakaalustatud arengustsenaarium, mis sai arengusuundumuste ja mereruumi kasutuse määramise aluseks.

Joonis 12. Pärnu mereala planeeringu lahenduse aluseks olev tasakaalustatud stsenaarium

Mereala tulevikustsenaariumite koostamine – MEELESPEA

- Mereala tulevikustsenaariumite koostamisel lähtuda planeeringu eesmärkidest, hetkeolukorrast ja ühiskondlikest arengusuundumustest.
- Otstarbekas on stsenaariumid vormistada illustratiivsete, avalikkusele hästimõistetavate skeemidena.
- Valida juhtrühmas välja tasakaalustatuim ja realistlikum arengustsenaarium ja võtta see planeeringulahenduse kujundamise aluseks. Vajaduse korral täpsustada sellest lähtuvalt planeeringu eesmärki.

Mereala tulevikustsenaariumite koostamine – etapi tulemused

- Mereala tulevikusuundumuste illustreeritud näidete põhjal on välja valitud realistlik arengustsenaarium, mis annab planeeringulahenduse kujundamisele aluse;
- Vajaduse korral on täpsustatud planeeringu eesmärki.

3.5. Planeeringu eskiislahenduse koostamine ja avalikustamine. Kasutustingimuste seadmine

Lähtudes planeeringu eesmärkidest, hetkeolukorra analüüsist ja valitud stsenaariumitest, alustatakse eskiislahenduse väljatöötamist. Olemasolevate looduslike tingimuste ja inimtegevuse kandmisel planeeringusse selguvad kasutusviisidevahelised vastuolud. Eesmärkidest ja valitud stsenaariumist lähtuvate tegevuste kandmisel eskiislahendusse selguvad võimalikud uued vastuolud. Vastuolusid hinnatakse ja tasakaalustatakse planeeringu ja KSH ühisprotsessi abil.

Planeeringu eskiislahenduse olulisim osa on mereala kasutusviiside kaupa väljatöötatud põhimõtted, mis kajastavad seda, kuidas merealal tulevikus konkreetset mereala kasutust – nt sadamaid, laevateid jne – kavandatakse. Põhimõtete sõnastamisel püütakse leida võimalikult tasakaalustatud lahendus, et vähendada vastuolusid erinevate kasutusviiside vahel.

Põhimõtete väljatöötamisel on oluline KSH kaasatus. Kasutusviiside valik sõltub olulisel määral sellest, millised on kaasnevad mõjud ning kas ja kuidas saab neid leevendada. Seetõttu peab KSH läbiviija olema kaasatud planeeringu väljatöötamise aruteludesse.

Hoolimata püüdlustest ei pruugi vastuolude lahendamine planeeringu koostamise käigus olla alati võimalik. Sellisel juhul tuleb erinevate kasutusviiside konfliktid või konkreetsetes asukohas ristuvad huvid planeeringus selgelt välja tuua. Lisaks on otstarbekas võimaluse korral koostada n-ö ideaalne kompromissstsenaarium, kus kirjeldatakse erinevate kasutusviiside koostoimimise võimalikkust ja nimetatakse selleks vajalikud tingimused (nt kaevandamise ja looduskaitseala loomise huvide ristumisel mõlema valdkonna huvi ulatuse vähendamine, n-ö piiride kokkusobitamine). Kui ristuvate kasutusviiside puhul ei ole kooskasutus võimalik, kuid samas on mõlemad kasutusviisid võimalikud ja riigi huvidest lähtuvalt vajalikud, tuleb sätestada n-ö “kes ees, see mees” põhimõte – ala kasutatakse vastavalt esmalt realiseeruvale huvile. Otsus, milline vastuolulistest kasutusviisidest realiseerub, võib sündida ka loataotluse menetluse käigus.

NÄIDE

Sadamate arendamise põhimõtted Pärnumaa mereala planeeringu eskiislahenduse seletuskirjas

Pärnu merealale jäävate sadamate arendamisel peab järgima järgmiseid põhimõtteid:

- toimiva sadamate võrgustiku loomiseks ja nende mitmekülgsemaks kasutamiseks eelisarendatakse sadamaid, mis on kalanduse seisukohalt esmatähtsad, võimaldavad turistide teenindamist ja sadamatesse võimalikult laia tegevuste baasi integreerimist;
- Pärnu sadamas (kui piirkonna suurim ja kaubavedudega seotud sadam) toimuv tegevus peab arvestama piirkonna teisi tegevusi ning ei tohi kahjustada eeskätt puhkemajandust keskkonnahäiringutega;
- väikesadamate rajamise aluseks on vajaduse korral asjakohane planeering või on sadama rajamise aluseks projekteerimistingimused. Asjakohase planeeringu või projekti raames hinnatakse vajaduse korral selle mõju (KSH või KMH), mille käigus hinnatakse kavandatava tegevuse sobivust selles asukohas ja kaasnevaid mõjusid ning määratakse leevendusmeetmed;
- süvendustööde võimalus ja läbiviimine, mis võimaldab suurema süvisega aluste väikesadamatesse sisse sõitmist, toimub vastavalt kehtestatud regulatsioonile;
- juurdepääsud väikesadamatesse, kus teedevõrk puudub, lahendatakse maismaale tehtava maakonnaplaneeringu, kohaliku omavalitsuse üldplaneeringu või detailplaneeringuga;
- sadam kantakse sadamaregistrisse;
- sadamate rajamisel või nende rekonstrueerimisel ehitatakse välja paatide veeskamiskoht ¹. Kohalike omavalitsuste üldplaneeringutega määratakse täiendavad veeskamiskohad ja juurdepääsud kohalikest oludest ja vajadustest lähtuvalt;
- kalasadamate arendamisel arvestatakse kala kvaliteedi tagamiseks esmatöötlemise ja lossimistingimuste parandamisega ning vastavate seonduvate regulatsioonidega.

Kui võimalik, võib põhimõtted siduda konkreetse alaga, mis on eskiislahenduse kaardil tähistatud. Seletuskirjas tuleb seega lahti selgitada, mida esitatud tingmargiga alal teha tohib või ei tohi. Lisaks tuleb tekstis esitada eriliigiliste alade omavaheline seos – kuidas käituda võimaliku konflikti korral, missugune

tegevus on eelistatud ning kuidas käsitleda konkreetset mereala edaspidi loamenetluses või muus sellises menetluses.

NÄIDE

Veeliiklusalade põhimõtted ja tingimused Hiiu mereala seletuskirjas

- Veeliiklusalade kattumisel olemasolevate looduskaitseliste eesmärkidega tuleb lähtuda looduskaitselistest eesmärkidest. Võimalikest tekkivatest looduskaitselistest eesmärkidest laevaliiklusele piiranguid seades tuleb hinnata ja põhjendada ka piirangutega tekkivat sotsiaal-majanduslikku mõju ja tagada ala tasakaalustatud areng.
- Veeliiklusala kattumisel laskeharjutuste alaga tuleb tagada harjutuste läbiviimine vajalikul ajavahemikul, selleks ajaks seab Kaitseministeerium laevaliiklusele piirangud.
- Veeliiklusala kattumisel veealuste liinidega kehtib õigusaktidest tulenev ankrusse heitmise piirang.
- Veeliiklusala kattumisel jääteega otsustab Veeteede Amet laevaliikluse piiramise.
- Veeliiklusalade kattumisel maardlaga tuleb tagada maardla kasutamisevõimalus, vajaduse korral korraldada ajutiselt ümber laevaliiklust.
- Veeliiklusala kattumisel tuuleenergia tootmise alaga või võimaliku laineenergia tootmise juhuga (ala ei ole planeeringuga määratud) tuleb vastava tuule- või laineenergia ala kavandamisel teha koostööd Veeteede Ametiga ning koostöö käigus välja kujunenud lahenduse põhjal määratakse energiatootja ja laevaliikluse koosseksisteerimine, energiatootja asukohad, võimaluse korral veeliiklusala uus asukoht ja vähim kaugus tuulikust, milleni laevad võivad minna.

Mõnikord on võimalik ja ka otstarbekas koostada mitu eskiislahendust. Mitut eskiislahendust on vaja koostada juhul, kui tegemist on alternatiivsete lahendustega või teemakäsitluste süvenemisel areneb lahendus oluliselt edasi. Nii koostati Pärnu mereala planeeringus kolm eskiislahendust, mille raames kokkulepped erinevate huvirühmade vahel kinnistusi. Samas ei ole otstarbekas täiendavaid eskiise koostada lihtsalt vormi pärast, vaid lähtudes tegelikest vajadustest kokkuleppeid erinevate kasutusviiside arendamise põhimõtete osas täpsustada.

Eskiis tuleb enne selle avalikustamist läbi arutada planeeringu juhtrühmaga, enne avalikustamist peab sellel olema juhtrühma heakskiit. Kui samal ajal on koostatud mitu eskiisi, tuleb juhtrühmale esitada palve anda tagasisidet kõige eelistatuma alternatiivi osas. Sama tuleb teha avalikkusega – erinevate variantide puhul tuleb erinevusi avalikul arutelul tutvustada ja arutelu juhtida nii, et oleks võimalik saada planeeringus sisendina kasutatavat tagasisidet.

Eskiis avalikustatakse koos KSH aruande koostatud osaga, teavitades avalikustamisest massimeedia ja määratud huvirühmade puhul ka otsepostituse

kaudu. Lisaks huvirühmadele on otstarbekas kaasata ka hilisemad kooskõlastajad, et selgitada välja nende seisukoht. Paremaks tutvustamiseks on oluline kaasata maakonna meediaväljaanded, kusjuures käsitus tuleb teha tavainimesele arusaadavaks. Ajakirjanduses huvi tekitamiseks võib välja pakkuda intrigeeriva pealkirja, nt „Hiiu maakonna mereala planeeringuga kavandatud sadamakohtade arv nõuab turismihooajaks mandrilt lisateenindajaid“. Eskiislahenduse tutvustamiseks tuleb avalikustamise perioodi alguses või keskel teha tutvustav arutelu – selgitada inimestele planeeringu ülesehitust, teemakäsitlust ning lahenduse kujunemist, pärast arutelu on inimestel võimalik esitada oma ettepanekuid. Lisaks on otstarbekas anda ülevaade planeeringu koostamise protsessist ja ajakavast. Eskiislahenduse avalikustamise aeg peaks olema vähemalt kaks nädalat.

Eskiislahenduse koostamine ning avalikustamine – MEELESPEA

- Koondada olemasolevad looduslikud tingimused ja inimtegevused joonisele ning lisada neile planeeringu eesmärgi põhised tegevused.
- Esitada tekstis mereala kasutamise ja arendamise põhimõtted kasutusviiside kaupa. Hea on, kui kõik erinevad kasutusviisid on omavahel vastastikku käsitletud. Vajaduse korral võib üksikute alade kohta välja tuua eritingimused.
- Planeeringu eskiis aitab saavutada enamiku planeeringu eesmärkidest ning lahendada lähteseisukohtades püstitatud ülesannetest. Mõne teema lahendus võib sõltuda teisest, mistõttu võib kohati olla vajalik ka samm-sammult edasiliikumine.
- KSH läbiviijad peavad olema kaasatud lahenduse väljatöötamise, kuna erinevate kasutusviiside arendamispõhimõtted sõltuvad olulisel määral kaasnevatest mõjudest.
- Enne eskiislahenduse avalikustamist peab selle kohta kujundama seisukoha planeeringu juhtrühm.
- Kooskõlastajate seisukoha teadasaamiseks kaasata ka nemad eskiisi avalikustamisele ning paluda neil esitada eskiisi kohta oma seisukoht.
- Avalikkuse paremaks kaasamiseks koostada enne avalikke arutelusid pikem selgitav ajaleheartikkel ja kasuta planeeringu veebiportaali.

Eskiislahenduse koostamine ning avalikustamine – etapi tulemused

- Avalikkus, huvirühmad ja kooskõlastajad on tutvunud planeeringu eskiisiga ja KSH vahearuandega ning esitanud selle kohta oma seisukohad, mis on aluseks planeeringulahenduse edasisel koostamisel.
- Eskiislahenduse läbiarutamise käigus võib esile kerkida vajadus korrigeerida alasid ja nende kasutuspõhimõtteid. Samuti on võimalikud uued probleemipüstitused, mis on vaja planeerimisettepaneku koostamisel lahendada.
- Seaduses sätestatud planeeringu eskiislahenduse tutvustamise etapp on läbitud.

3.6. Planeerimisettepaneku koostamine, KSH aruande koostamine

Lähtudes eskiislahenduse kohta saadud tagasisidest, saab jätkata planeeringu ja KSH aruande koostamist. Valmis planeerimisettepanek tugineb eskiisis esitatud lahendusele, eskiislahenduse arutelul saadud tagasisidele ning valminud KSH aruande põhjal tehtud leevendusettepanekutele. KSH aruande koostamisel tuleb lisaks KSH väljatöötamiskavatsuses esitatule pöörata tähelepanu eskiislahenduse avalikustamisel välja toodud asjaoludele.

Planeerimisettepanekus on täpsustatud ja lõplikult sõnastatud mereala kasutuspõhimõtted kasutusviiside ja teemade kaupa. Planeeringu kaardil on esitatud erinevate kasutusviisidega kaasnev info – alad (nt purjespordiala, tuuleenergeetika arenduspiirkonnad jne), taristu jm.

Lisaks on tekstis otstarbekas esitada eriliigiliste alade omavaheline seos – kuidas käituda võimaliku konflikti korral, missugune tegevus on eelistatud jne. Lisaks on planeerimisettepanekus esitatud ka planeeringu elluviimise peatükk, milles on esitatud planeeringu realiseerimiseks vajalike tegevuste loetelu.

Planeerimisettepaneku ja KSH koostamine – MEELESPEA

- Täiendada eskiisi vastavalt selle kohta esitatud tagasisidele.
- Planeerimisettepaneku tekstiosas sõnastada mereala kasutuspõhimõtted kasutusviiside ja teemade kaupa. Planeeringu kaardil esitada erinevate kasutusviisidega kaasnev info – alad (nt purjespordiala, tuuleenergeetika arenduspiirkonnad jne), taristu jm.
- Koos KSH läbiviimisega tasakaalustada erinevaid huviseid ning koostada lahendus, kus on käsitletud kõiki tingimusi ja huviseid. Mingi huvi esitamise võimaluse puudumisel põhjendada KSH-s, miks ei olnud võimalik seda esitada. Planeeringus kajastada ainult kavandatud.
- Koos planeeringuga koostada KSH aruanne.
- Tutvustada koostatud planeerimisettepanekut ja KSH aruannet juhtrühmas ja paluda sellele sisulist heakskiitu enne selle saatmist kooskõlastusringile.

Planeerimisettepaneku ja KSH aruande koostamine – etapi tulemused

- Eskiislahenduse avalikustamise tulemusena on planeerimisettepanekusse ja KSH aruandesse tehtud täiendused, täpsustatud on kasutusviiside põhimõtteid ja erineva kasutusviisiga alasid.
- Planeering ja KSH aruanne on kooskõlastamiseks valmis.

3.7. Planeeringu kooskõlastamine, avalikustamine ja kehtestamine

Planeeringu ja KSH materjalide edasine menetlus toimub planeerimisseaduses ettenähtud korras. Planeeringu kooskõlastamine on planeeringu koostamise protsessi käigus tehtud koostöö sisuline lõpetamine. Kui koostööd on alustatud planeeringu algusfaasis ja kooskõlastajad on osalenud ka vahepealsetel aruteludel, ei tohiks kooskõlastamine osutada aeganõudvaks ja keeruliseks. Samas on võimalik, et alles kooskõlastamise käigus kerkivad teemad, mille osas on erinevad arusaamad. Seetõttu on otstarbekas tutvustada kooskõlastajatele planeeringut ja KSH materjale kooskõlastusperioodi alguses, et selgitada materjalide olemust ja tuua välja senise koostöö käigus kokku lepitut.

Planeeringu ja KSH materjalide avalikustamisel tuleb järgida käesoleva metoodika peatükkides 2.2.2. ja 3.5. soovitatut.

3.8. Planeeringu elluviimine ja ülevaatamine

Üleriigilise planeeringu merealade teemaplaneering on aluseks mereala kasutamisele. Sellest tulenevalt peavad merealadele tegevusi kavandavad ametkonnad ja huvirühmad tuginema oma otsustes planeeringus sätestatud põhimõtetele ja tingimustele. Silmas on vaja pidada ka merealade funktsionaalseid seoseid maismaaga, mistõttu on oluline merealade teemaplaneeringu järgimine ka rannikupiirkondade arengu kavandamisel. Merealade teemaplaneering viiakse seega ellu täpsemate mere- ja maismaa kasutusregulatsioonide (detailsemate planeeringute, loataotluste, projekteerimistingimuste) kaudu.

Üleriigilise planeeringu merealade teemaplaneering vaadatakse üle iga kümne aasta järel. Planeeringu vaatab üle Siseministerium, selgitades välja planeeringus käsitletud arengu tulemused ja planeeringu edasise elluviimise võimalused. Samuti tuuakse välja planeeringu vastavus planeerimisseaduse eesmärgile, elluviimisel ilmnunud olulised mõjud ja negatiivsete mõjude puhul nende vähendamise tingimused ning uue planeeringu koostamise vajadus. Planeeringu asjakohasuse üle otsustamiseks on otstarbekas küsida sisendit mereala kasutamiseiga seotud huvirühmadelt ja ametkondadelt.

Siseministerium esitab kokkuvõtte üleriigilise planeeringu ülevaatamise tulemustest Vabariigi Valitsusele. Tagasiside andmiseks koostatud kokkuvõtte on otstarbekas saata ka mereala kasutamiseiga seotud huvirühmadele ja ametkondadele.

Lisa 1. Terminid

Allveearheoloogiline uuring	See on uuring veealuste kultuuriväärtusega asjade ja kultuurikihi tuvastamiseks, lokaliseerimiseks, dokumenteerimiseks ning nende seisundi ja säilimise ulatuse väljaselgitamiseks.
Blue Growth	Sinine kasv on pikaajaline strateegia merega seotud majandusvaldkondade jätkusuutlikuks kasvuks.
Eskiis	Planeeringu esialgne üldistatud lahendus planeeringu ideede edasiandmiseks. Eskiislahendust arendatakse edasi planeeringu koostamise käigus kuni planeeringu kehtestamiseni.
Huvirühm	Ühiseid väärtusi kandvad või ühiste eesmärkide nimel tegutsevad isikud, kellel võib olla soov osaleda planeeringulahenduse väljatöötamises.
Kaadamine	Süvendamise käigus väljakaevatud materjali uputamine selleks ette nähtud kohta või mingi muu materjali merre heitmine.
Kaadamisala	Süvendamismaterjali või muude ainete merre heitmise või matmise ala.
KSH	Mereala planeeringu elluviimisega kaasneva keskkonnamõju strateegiline hindamine. KSH on protsess, mille eesmärk on selgitada, hinnata ja kirjeldada kavandatava tegevuse eeldatavat mõju keskkonnale ning analüüsida negatiivse mõju vältimise või leevendamise ja positiivse mõju võimendamise võimalusi.
Laevatee	See on veeteede osa, mis on veeliikluseks sobivaim ja navigatsiooniteabes avaldatud ning vajaduse korral looduses tähistatud ⁸ .
Lauter	See on üksikute paatide randumiseks ja hoidmiseks vajaduse korral kividest ja muudest looduslikest takistustest puhastatud rand, kuhu veesõidukite ülestõmbamiseks ja vette lükkamiseks on vajaduse korral asetatud ümarpuud. Puuduvad igasugused rajatised ja järelevalve. Lauter ei ole sadam ja lautri eripära on see, et selle kaudu saab randuda ja vajaduse korral paati kuivale tõmmata, mitte silduda.
Lähtetingimused	Planeeringu algstaadiumis ametkonnalt või huvirühmalt palutud seisukohad oma valdkonna kajastamiseks planeeringus. Lähtetingimuste alusel koostab planeeringu koostamise korraldaja lähteseisukohad.
Maardla	See on üldgeoloogilise uurimistöö või geoloogilise uuringuga piiritletud ja uuritud ning keskkonnaregistris arvele võetud

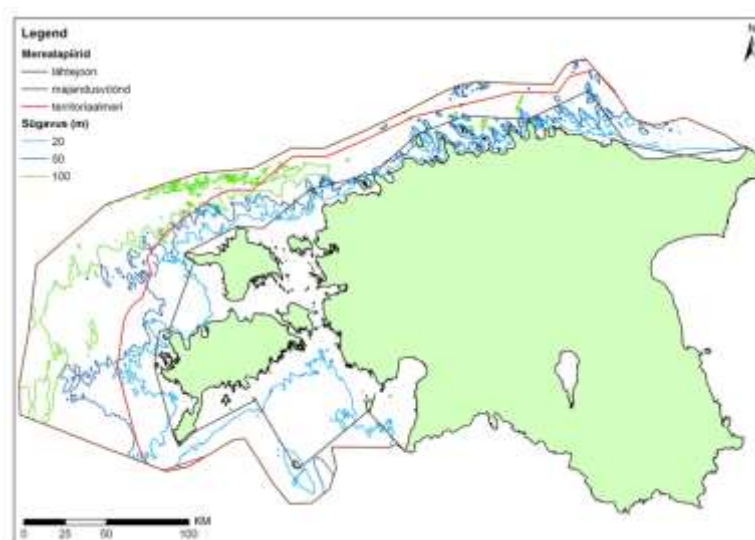
⁸ Meresõiduohutuse seadus

maavara lasund või lasundi osa, kusjuures maardlana võetakse arvele kogu lasund või lasundi osa, mis sisaldab maavara koos vahekihtidega.

Mere ja maismaa funktsionaalne seos	Need on teemad, mis on aktuaalsed eelkõige rannikualadel ja puudutavad nii merd kui ka maismaad. Mereplaneeringus käsitletakse teemasid, mis toetavad mereruumi kasutust. Mere ja maismaa funktsionaalsete seostena võib käsitleda nt avalikke juurdepääsuvõimalusi merele, sadamaid akvatooriumi ja rajatistena meres ja hoonetena maismaal, merepääste tugipunkte, üleujutusalasid, piire ületavaid kaitstavaid loodusobjekte, maismaalt algavaid ja meres kulgevaid kaableid, tehnovõrke jne.
Mereala kasutustingimused	Need on planeeringuga seatavad eeldused ja nõuded mereala kasutamiseks funktsioonide ja valdkondade kaupa.
Mereala planeeringu elluviimine	See on mereala kasutamine vastavalt kehtestatud planeeringus kokkulepitud tingimustele.
Mereala ruumiline planeerimine	See on pikaajaline mereruumi kasutuse kavandamine, mille eesmärk on jõuda osapooli rahuldavate kokkulepeteni, et tagada tasakaalustatud mereruumi kasutus ja säilitada kvaliteetne merekeskkond.
Meremiil	See on pikkusühik, mis võrdub Maa meridiaani ühe kaareminuti (laiuseminuti) pikkusega. Kuna meridiaani kaareminuti pikkus on muutuv, 1842,9 m (ekvaatoril) kuni 1861,57 m (poolusel), siis kasutatakse nn keskmist meremiili ehk standardmiili pikkusega 1852 meetrit (täpsemalt 1851,8 m).
Muul (ehk lainemurdja)	See on sadamasse ehitatud tamm, mis kaitseb sadamat või jõe suuet lainetuste (eriti murdlainete) ja uhtainete eest.
Planeerimisettepanek	See on ametkondade kooskõlastusringi läbinud planeeringulahendus koos vajalike lisadega, mis vastu võetult saadetakse avalikule väljapanekule.
Riigikaitseline harjutusala	See on veealad koos ohualadega, mis on vajalikud riigikaitseliste õppuste läbiviimiseks.
Sadam⁹	Veesõidukite sildumiseks kohandatud ja sadamateenuse osutamiseks kasutatav maa- ja veeala ning seal asuvad sadama sihtotstarbeliseks kasutamiseks vajalikud ehitised.
Sinimajandus	See on jätkusuutlik meremajandus, mis hõlmab kõiki merega seotud valdkondi – turismi, taastuvenergeetikat, vesiviljelust, kalandust, biotehnoloogiat, merepõhja maavarade kasutamist jms.
Sisemeri,	ÜRO mereõiguse konventsiooni järgsed mereala kategooriad: 1)

⁹ Sadamaseadus

territoriaalmeri ja majandusvöönd sisemeri – mereala rannajoonest lähtejooneni (*standardlähtejoon on rannikuriigi ametlikule suuremõõtmelisele kaardile märgitud madalaim mõõnajoon piki rannikut, kasutada võib ka sirget lähtejoont, mis Eesti puhul moodustub liigestatud rannajoone ja saarte neemedest*); 2) rannikumeri – mereala lähtejoonest territoriaalmeri piirini nimetatakse rannikumereks või territoriaalmereks; 3) majandusvöönd – territoriaalmerest väljaspool asuv mereala on majandusvöönd (ingl k *Exclusive Economic Zone, EEZ*).

Supelrand See on mere osa, mida kasutatakse suplemiseks ning muuks suplemist mittetaktavaks tegevuseks (surfamine, purjetamine jms mittemotoriseeritud vahendid) ja sellega piirnev maismaa osa, mis on tähistatud üldsusele arusaadavalt ning mille põhiülesanne on inimestele puhkuse võimaldamine.

Talitee¹⁰ See on üle külmunud veekogu rajatav tee, mis on ette nähtud mandri ja saarte vahel liiklemiseks. Olenevalt jää paksusest võib talitee olla ette nähtud inimeste, erineva raskusega autode või muude liiklusvahendite liikumiseks. Talitee kasutamise aeg on piiratud.

Võimalik tuule-energeetika tootmise ala See on planeeringuga määratud ala, mille sees võib kaaluda tuuleenergia tootmiseks vajalike tuulikute ehitamist.

Veealune mälestis See on merepõhjas asuv kultuurimälestis.

Veeliiklusala See on AIS (*automatic identification system*, automaatne tuvastussüsteem) andmete tuginev ala, mis ei ole laevatee, aga kus toimub laevaliiklus ning mis on planeeringuga määratud veeliikluseks sobivaim ala.

¹⁰ Teeseadus

Veeskamiskoht	See on maismaad mööda transporditavatele veesõidukitele selleks sobivalt ette valmistatud vette laskmise koht, mis on mõeldud kasutamiseks kõigile huvirühmadele.
Veetee	See on olemasolev laevatatav veeala merealadel ja laevatatavatel sisevetel ¹¹ .
Vesiviljelus	Veeorganismide pidamine või kasvatamine (kalade, karpide, vähkide ja veetaimede (nt vetikad)) tehnoloogia abil, mis on mõeldud nende toodangu saamiseks suuremas mahus, kui seda võimaldaksid looduslikud keskkonnatingimused.
Väikesadam¹²	See on sadam või sadama osa, kus osutatakse sadamateenuseid alla 24-meetrise kogupikkusega veesõidukitele.
Ökosüsteemne lähenemine	See on maa, vee ja elusressursside tervikmajandamise strateegia, mis pöörab võrdselt tähelepanu nii nende kaitsele kui ka säästvale kasutusele.

¹¹ Meresõiduohutuse seadus

¹² Sadamaseadus

Lisa 2. Olulisemad rahvusvahelised raamdokumendid ja koostööprojektid

Merega seotud valdkondades on üks olulisim rahvusvaheline raamdokument ÜRO mereõiguse konventsioon (the *UN Convention on the Law of the Sea* (UNCLOS)). 1982. a heakskiidetud raamkonventsioon on mere kasutamist, merega seotud tegevusi ja merekeskkonna kaitset reguleeriv raamistik. Samuti defineerib konventsioon territoriaalmere ja majandusvööndi terminid ja ulatused. Eesti ühines konventsiooniga (samuti selle XI osa rakenduskokkuleppega) 2005. aastal.

Eestis on oluline Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse konventsioon (1992. a), mille järgi võtavad konventsiooni liikmesriigid eraldi või ühiselt tarvitusele kõik reostuse ennetamiseks ja vältimiseks vajalikud õigus-, haldus- või muud abinõud, et saavutada Läänemere ökoloogilist taastumine ja ökoloogilise tasakaalu säilimine.

Euroopa Liidus on olulisim strategiadokument Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2014/89/EL, millega kehtestatakse mereala ruumilise planeerimise raamistik. Direktiivi järgi on mereala ruumilise planeerimise peamine eesmärk edendada kestlikku arengut, määrata kindlaks mereruumi kasutamine mere eri kasutusviiside jaoks ning hallata mereruumi kasutamist ja merealadel tekkivaid konflikte. Mereala ruumilise planeerimise lisaeesmärk on välja selgitada ja soodustada mereala mitmeotstarbelisi kasutusviise kooskõlas vastava riikliku poliitikaga ja vastavate õigusaktidega. Selle saavutamiseks on Euroopa Liidu liikmesriikidel vaja vähemalt tagada, et planeerimismenetluse või -menetluste tulemusena planeeritaks mereruumi erinevad kasutusviisid, võttes arvesse kliimamuutustest tulenevaid pikaajalisi muutusi.

MRP üksikasjad jäetakse liikmesriikide otsustada. Direktiiv sätestab aga miinimumnõuded mereala ruumilisele planeerimisele.

Ilma et see piiraks liikmesriikide pädevust, võivad võimalikud MRP tegevused, kasutusviisid ja huvid hõlmata järgmist:

- vesiviljeluspiirkonnad;
- kalapüügipiirkonnad;
- nafta, gaasi ja muude energiaressursside, maavarade ja täitematerjalide uurimise, kasutamise ja kaevandamise ning taastuvenergia tootmise rajatised ja infrastruktuurid;
- mereteed ja liiklusvood;
- sõjaväeõppuste piirkonnad;
- loodus- ja liikide kaitsealad ja kaitsealused piirkonnad;
- toorme ammutamise alad;
- teadusuuringud;
- veealuste kaablite ja torujuhtmete trassid;
- turism;
- veealune kultuuripärand.

Lisaks ülalviidatud direktiivile puudutavad merealasad mitmed teised Euroopa Liidu poliitikaalgatused, mis suunavad liikmesriikide tegevusi järgmise 10–20 aasta jooksul. Need algatused on:

- merestrateegia raamdirektiiv (direktiiv 2008/56/EÜ, ELT L 164, 25.06.2008, lk 19–40),
- taastuvenergia direktiiv (direktiiv 2009/28/EÜ, ELT L 140, 05.06.2009, lk 16–62),
- merekiirteede algatus (otsus 884/2004/EÜ, ELT L 167, 30.04.2004, lk 1–38) ja
- elupaikade direktiiv (nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ, EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

Kasulikke suuniseid mereala planeerimiseks annavad järgmised **metoodilised juhendmaterjalid ja pilootprojektid**:

- Euroopa Komisjoni algatus „*Blue Growth opportunities for marine and maritime sustainable growth*” (2012)
- http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/documentation/publications/documents/blue-growth_en.pdf
- Euroopa Komisjoni algatus „*Roadmap for Maritime Spatial Planning: Achieving Common Principles in the EU*” (2008)
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0791:FIN:EN:PDF>
- Suurbritannia *Marine Policy Statement (MPS)*
- Valitsustevahelise Okeanograafiakomisjoni juhend “MARINE SPATIAL PLANNING: A Step-by-Step Approach toward Ecosystem-based Management” Manual and Guides No. 53, ICAM Dossier No. 6
- „Towards marine spatial planning in the Baltic Sea” BALANCE Technical Summary Report 4/4;
- Schultz-Zehden, A., K. Gee, and K. Scibior, 2008. *Handbook on Integrated Maritime Spatial Planning. PlanCoast Project. Berlin, Germany.* http://www.plancoast.eu/files/handbook_web.pdf
- *PLAN BOTHNIA project, Maritime Spatial Planning (MSP) preparatory action for the Baltic Sea.*
- *Multi-level governance in maritime spatial planning throughout the Baltic Sea Region – PartiSEApate. Pilootalad: Lithuania; Middle Bank; Pomeranian Bight*
- *BaltSeaPlan* <http://www.baltseaplan.eu/>
- *MASPNOSE - Preparatory Action on Maritime Spatial Planning in the North Sea (2010-12)*
- *TPEA, Transboundary Planning in the European Atlantic – Project on Maritime Spatial Planning in the Atlantic, including the Celtic Sea and Bay of Biscay (2012-14)*
- Suurbritannia algatused (*Case Study: Marine Spatial Planning Pilot. Scenario - Tidal Stream Energy*)

Eesti arengudokumentidest kajastub mereala ruumiline planeerimine **riiklikus arengukavas "Eesti merenduspoliitika 2011–2020"**. Optimaalseima viisina erinevate huvide tasakaalustamiseks nimetatakse selles dokumendis mereala planeerimist maakonnaplaneeringute abil. Arengukava sätestab meetmena 7.2 mereala ruumilise planeerimise – vastava Läänemere eripära arvestava meetodika väljatöötamise ja mereala planeeringute koostamise ning eelnevatega seotult strateegiliseks kasutamiseks mõeldud mereala kaardistamise (sh Natura 2000 alad ja nende kaitseeskirjade koostamine).

Ka üleriigiline planeering "Eesti 2030+" rõhutab mereala ruumilise planeerimise vajalikkust:

Tõhus ja kestlik merealade kasutamine on riigile oluline. Sobivate planeeringute abil on saavutatud mõistlik tasakaal vaba aja kasutuse, turismi, veekogude kaitse, riigikaitse ja majandustegevuse vahel.

Lisa 3. Kasutusviiside ja vajalike lähteandmete ülevaade

Kasutusviis	Kasutatavad andmed, andmete valdaja
Meretransport	Olemasolevad laeva- ja praamiteed, välja kujunenud veeliiklusalad laevade ja väikelaevade kohta, väljakujunenud liikumiskiiranguga alad jäätee jaoks Veeteede Ametilt
Sadamad	Sadama süvise ja kasutusviiside andmed sadamaregistrist
Mereohutus ja -turvalisus	Tuletornide ja -paakide andmed Veeteede Ametilt. Riigikaitse radari asukohad ning nendest tulenevad kiirangud Siseministeeriumist ja Kaitseministeeriumist. Meremiini ohuga alad Kaitseministeeriumist. Andmete avalik esitamine täpsustada andmete haldajaga
Kalavaru	Traalpüügi andmed Põllumajandusministeeriumilt. Kalade kudeandmed teadusasutustest (TÜ Mereinstituut)
Turismi- ja puhkemajandus	Kohalike omavalitsuste ja Terviseameti andmed supluskohtade ja supelrandade kohta. Maakonnaplaneeringust tulenevad võimalikud puhkefunktsioonid ja olulised asukohad-objektid
Merekeskkonna hoidmine ja säästlik kasutus	Looduskaitse info EELIS-est. Võimalikud modelleeritud elupaigatüübid teadusasutustest.
Mere ja rannikuga funktsionaalses seoses olev taristu	Joonobjektide asukohad Veeteede Ametilt ja vastavalt võrguavaldatajalt (Elion, Elering, Elektrilevi)
Energeetika	Võimalikud tuuleenergeetika alad üleriigilisest planeeringust, lähtudes tuule-, laine-, jää- ning sügavusandmetest, laevateede paiknemisest
Riigi kaitsevõime tagamine	Riigikaitse harjutusalad üleriigilisest planeeringust, täpsustada koostöös Kaitseministeeriumiga. Riigikaitse radari asukohad ning nendest tulenevate kiirangute täpsustamine tuleneb Siseministeeriumist ja Kaitseministeeriumist. Andmete avalik esitamine täpsustada andmete haldajaga.
Maavarade majandamine	Maardlate asukohad Maa-ametist vektorkujul
Kaadamisalad	Kaadamisalade asukoht ja suurus Keskkonnaametist ja Veeteede Ametist. NB! Kuna andmeid ei ole järjepidevalt esitatud, võib andmetes esineda puudujääke ja vanemad kaadamisalad ei ole ametitest kättesaadavad.
Veealuse kultuuripärandi kaitse ja säilitamine	Veealuste mälestiste info kultuurimälestiste riiklikust registrist, selle alamrubriigist „Vrakiregister“ info laevahukkude kohta arhiivimaterjalide ja allveearheoloogiliste uuringute põhjal. Lisaks info

	lokaliseeritud	vrakkide	kohta	Veeteede	Ameti
	andmebaasist.				

Lisa 4. Kasutatud materjalid

Eesti merenduspoliitika 2012–2020.
https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/eesti_merenduspoliitika_2012-2020.pdf

Hiiu maakonnaga piirneva mereala maakonnaplaneering. hiiumeri.artes.ee

Läänemere hea tervise nimel. Balti keskkonnafoorum 2012.
http://marmoni.balticseaportal.net/wp/wp-content/uploads/2011/03/L%C3%A4%C3%A4nemere-hea-tervise-nimel_EST.pdf

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/89/EL, millega kehtestatakse mereruumi planeerimise raamistik
http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.257.01.0135.01.EST

http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/maritime_spatial_planning/index_et.htm

Pärnu maakonnaga piirneva mereala maakonnaplaneering.
parnumeri.hendrikson.ee

Üleriigiline planeering "Eesti 2030+". <https://eesti2030.wordpress.com/>

Lisas 2 esitatud meetoodilised juhendmaterjalid ja esmauuringud.